

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője **Rózsa Sándor** főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A hittanhallgatók létszámának apadásáról.

Ezen általános jellegű és folyvást fokozódó mérvben aggasztó jelenség láttára önként kérdezhetjük

II.

Mik lehetnének a jelzett okok eloszlatására irányuló eszközök és teendők?

Nagymérvű és elharapózott bajok elhárításánál senkit sem elégíthet ki a még oly gyakori orvosi tanácskozás és közrészvét sem; mennyivel aggasztóbbá válik tehát a helyzet, ha teljesen tétlenül, tanácstalanul szemléljük, miként közeleg a kikerülhetetlen, elháríthatatlan végső tusa, s utána a szomorú gyászos vég. Ilyen mérvű és jellegű körjelenségnek tartják igen sokan, a szóban forgó egyháztársadalmi bajt is. Ám ennek eloszlatása sok tényező együttes közrehatását feltételezi. Mert miként theologusaink létszámának apadásáért sem tisztán egyesek, sem kizárólag egyes intéző körök felelősségre nem vonhatók: akként ugy egyeseknek, mint intéző köreinknek közösen oda kell hatniok, hogy vállvetett működésük nyomán javulás, erősödés, élet és áldás fakadjon.

De hol is kezdjük el a munkát? Szerintem legészszerűbb a fokról-fokra, de gyors léptekkel történő sikeres haladás.

Kezdjük el tehát, de haladéktalanul — a mire a jelenlegi politikai alakulások kedvező iránya mellett látszólag a legtöbb reménységünk lehet — az **anyagi** érdekek rendezésével, azonban itt is első renden a tanpályára lépés külső akadályainak s a tanpályá folyamán észlelt nehézségeknek saját hatáskörünkben eszközözendő elhárításával. Ugy kell irányítani már az alsóbb fokon a vallási és erkölcsi nevelést, hogy a szakpályá választása előtt álló ifju lelkesedjék

a lelkeszi szent hivatás iránt, s minden ellentétes közrehatás leküzdésével, bátran és nyugodtan határozhassa el magát a Krisztus vitézei sorába való lépésre. A tanfolyam sikeres elvégzését pedig könnyítsük meg azáltal, hogy növendékeink közül, legalább a jeles és jó előmenetelt s fedhetetlen erkölcsi életet tanusító ifjak számára lehetőleg teljes ellátást biztosítsunk. Nagyobb egyházaink a jövedelmesebb ünnepkövetéseket más tanszakbeli növendékek kihívása által ne zárják el a hittanhallgatók elől, sőt inkább azokat atyafiúi szeretettel mennél jobban gyámolítsák.

A segédlelkészi intézményt meg gyökeres reformálás alá kell vennünk. A díjazás szabályzatilag és pedig a kor kívánalmaihoz képest állapítandó meg, hogy kikerülhető legyen a lelki szolgálattal össze nem férő bárminemű méltatlan alku és egyezkedés, de viszont biztosítva lássa az ifju Tiszteletes, anyagi jövőjét. Azt mindenki tudja, hogy ma már intelligens ifju ember, még ha lakása és élelmezése van is, évi 50—100 frt díjazással nem érheti be. Erről bővebben értekezni, s e helyzet tarthatatlan voltát igazolni felesleges időöltés volna. Kövessük e téren is a mívelt külföldi egyháztársadalom példáját. Ime Helvéciában a segédlelkészek fizetését évi 1800 frankról 2000—2300 frankra emelték, s még így is minden oldalról hangzik a jogos panasz, hogy az iparosi, kereskedelmi, általában a világi pályák, aránylag hasonlíthatatlanul szerényebb szellemi tőke kamatai fejében, sokkal kedvezőbbben méltányolják a munkát, nem is említve azt, hogy p. o. a jogi, orvosi, mérnöki téren sokszorosan elismerőbb módon vannak javadalmazva a pályavégzett jelöltek. Hogy azonban a régóta várva-várt javulás valahára elkezdődjék, erre nézve mulhatatlanul szükséges az egyes gyülekezetek és lelkészek

anyagi ellátásának s háztartásának feltételeiről való lelkiismeretes gondoskodás

De miből és hogyan?

Önnön saját erőnkéből, vérünkéből, önfeláldozásunkból több már nem telik, mint a mennyit tettek apáink és teszünk mi is. Oda adtuk majdnem négy teljes századon át a magyar állam s az evangéliumi keresztyénség igazainak védelmére s terjesztésére legjobb tehetségeinket, sohasem kimélte egy magyar ref. honpolgár sem, vagyónát, életét, ha a magyarság és az evangéliom forgott koczán. Nemesak az elsők sorában, de tényleg a legelsőek voltak a mi dicső emlékü eldődeink, apáink mindannyiszor, valahányszor hívott a haza, vagy riadót jelzett az igazság és szabadság elnyomását nem tűrő keresztyéni lelkiismeret. Mig más nemzetiségű és felekezetű lakói e hazának passiv szemlélői voltak a mi eleink nemes törekvéseinek, s gyakorta csak akadályok gördítésével adtak jelt arról, hogy ők is e hon emlőin táplálkoznak: a mi őseink csak egy kötelességet ismertek és azt teljesítették is: előre a hazáért, a királyért, az Isten ügyéért! És ezért sohasem vártak még kevésbé követeltek jutalmat, vagy bért. S ma, midőn mindenünket odaadtuk a köz javára, midőn izzadság verejtékével tartjuk fenn népiskoláinkat, közép és felsőbb fokú tanintézeteinket, midőn az emberi és isteni jog diadalra juttatásáért lemondtunk önként még saját falatainkról is: ugyan meddig kellene még

várnunk, hogy azok, a kiket illet, kiérezzék, belássák és igazoltnak találják azt, miként a magyar államnak fennmaradása és erősbödése a magyar ev. ref. egyháznak fennmaradásával és erősbödésével áll vagy bukik?

Kellene-e ezt emlékiratokkal, kimutatásokkal, felterjesztésekkel részletesebben igazolni? Szomorú dolog volna, ha még továbbra is kellene. Am mi nem akarjuk feldarabolni s szétosztani e szent haza véráztatott földjét; legyen a magyar szent korona országainak területe egységes, széttagolatlan, sértetlen, s hazánk az egység révén legyen nagy és dicső! Ez hő óhajunk. A mit mi joggal megkívánunk, az nem kevesebb és nem több, mint hogy legyen itt a szabadság mellett törvényes, jogos egyenlőség és testvériség.

Nem feladatom belebocsátkozni azoknak a módozatoknak a körvonalozásába, a melyeknek érvényesítése útján az állam a mi ev. ref. egyházunknak lételet és szilárdulását előmozdítani hivatva van. Ez főhatóságaink ügykörébe tartozik. Csak végkövetkeztetésül kimondom, miként egyházunk és lelkészi karunk anyagi létfeltételének biztos alapokra való helyezése és minden ezzel kapcsolatos kérdésnek rendezése az az első rendű feladat, melynek sikeres megoldása után, de csakis ezután jobb jövőnek nézhetünk elébe. E jobb jövő előkészítése és biztosítása céljából egyesült jóakarattal és határozottsággal hassanak oda egyházi kor-

❖ TÁRCZA. ❖

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

Bevezetés.

Ha Jézus valamelyik beszédének jelentősége van, akkor azok, melyek a jövődre, az ő szájában az Isten országa jövődjére vonatkoznak, tán valamennyinél kiválóbb fontosságúaknak mondhatók. E beszédnek igen nagy jelentősége van úgy vallási, mint gyakorlati szempontból. Ezeket feltétlenül szükséges megérteni, mert ezek a keresztyéneknek legeminensebb érdekei, hiszen úgy jelen, mint jövődjé életökkel a legközvetlenebbül függenek össze. És annyival is inkább szükséges ezeket megérteni és pedig helyesen és jól megérteni, mert igen gyakran jutott már a keresztyénség abba a veszedelembé, hogy rendkívüli kíváncsisággal fordult a jövődjé dolgok felé és azokról tökéletes képet akart festeni, a minek aztán sokszor igen messze kiható következményei lettek.

Nem is szükséges említeni, hogy mennyi erőt és buzgalmat pazaroltak el már ebben az irányban, gyakran minden nagyobb eredmény és fontosabb következmény nélkül.

Ott van pl. e kérdések közül az örök élet kérdése. Hány hypothesis-t találunk, mely az igazságot még csak meg sem közelíti! Említsük-e a materialismust, mely az örök életet már elvileg tagadja? Vagy azokat a kísér-

leteket, melyeknek célja volt, hogy elmagyarázzák a gonoszoknak örök büntetését és kárhozati állapotban való lételetét? Az apokatasztasisról való tant, melynek lényege az eschatologiai universalismus, a mely tan platói eredetű és megtaláljuk Origenesnél, Nyssai Gergelynél, Schleiermachersnél, Schweizernél? Az annihilációt, azaz a gonoszok örök megsemmisítéséről való tant, melynek másik neve a conditionális halhatatlansági tan, a mely értelemben a socinianusok, Rothe, B. Weiss tanítanak? A mely tanok közül egyik sem gyökerezik a szentírásban, mert a bibliában határozott útalást találunk a jók örök megjutalmazására és a gonoszok örök kárhozatalára.*

Vagy felsoroljam-e azokat a kísérleteket, melyeket a lélek halhatatlanságának bebizonyítására tettek, midőn részint metafizikailag, a lélek egyszerűsége és anyagtalansága okán (Plato), részint teleologilag, a lélek végtelen fejlődhetését véve fel (Cartesius, Leibnitz, Wolff) vagy pedig morális argumentumok tekintetbe vételével (Kant) akarták e tant megvilágítani és megszilárdítani, utóbbit annál fogva is, mert az erény és szeretet ellentéteinek valahol csak ki kell egyenlítettüök.

És ott van a menyország és pokol kérdése, mely egészen megmászva került ki az emberi gondolkodás nagy átalakító processusa és befolyása alól. Ámbár e változtatáshoz maga a szentírás adott feljogosító biztatásokat, hiszen maga sem úgy mutatja fel e tanokat,

* V. ö. Luk. 16, 22, 16, 9, 23, 43. Mt. 8, 11. Luk. 20, 38. Mt. 5, 3—12, 25, 24. Róm. 8, 17. Mt. 25, 41. Róm. 9, 18—22. Jel. 14, 11.

mányzó testületeink, miként az egyre hatalmasabb erővel hangoztatott 1848. évi XX. t. cz. szelleme és célzata testet öltön.

És a jelekből ítélve, bizvást remélhetjük, hogy ama nemes célzatu és fenkölt szellemű törvény — ha szinte nem is érésünkre, de a jövőben — testté lesz. Erre vonatkozólag reményt, bátorítást meríthetünk a jelenlegi kabinet jóakarátú magatartásából s a kultuszminiszter február 5-iki nyilatkozataiból. Egyelőre ha nem egyszersmind egyházaink is, de lelkészeink legalább felmentve lennének a súlyosabb anyagi gondok alól s az a félmillió forintnyi állami dotáció kétségen kívül észrevehető lendületet fog kölcsönözni egyházunk egyetemének. És ezen elhatározó fontosságú első lépés után jó — mert már is közel van — a második, azután a többi lépés s mint virradatra a nappal, úgy fog bekövetkezni egyházunk egészére is a szebb, derültebb, verőfényesebb jövő.

Ne gondoljuk, hogy az állam részéről kiállításba helyezett emez anyagi segélynek igénybe vételével akár iskolai, akár egyházi önkormányzatunk nagyobb mérvű csorbulást szenvedjen. Hiszen a mi autonomiánk ma, a helyesen definiált autonomiának kiváltképen tanügyi téren ugyszólván csak váza. Az állam meg saját védbástyáit erősíti akkor, midőn a magyarság főfő fenntartóit a ref. lelkészeket és közvetve az egyházakat támogatja, istápolja. Várjuk tehát

bizodalommal a kultuszminiszterium e tárgyban előkészítendő és a képviselőház elé terjesztendő törvényjavaslatának eldőlését. Deus providebit!

Kétségtelen előttem, hogy a lelkeszi kar anyagi helyzetének javulásával előnyösen változni, illetőleg emelkedni fog a hittanhallgatók létszáma is. De ez még csak részleges megoldása volna a problémának, a mi külső segélynyerése nélkül nem is történhetik meg. Addig pedig, míg ezt megérhetjük, avagy tétlenül nézzük-e, miként hulladoznak szét, oldott kéve módjára egyházaink, főleg magokra hagyott kisebb gyülekezeteink? Épen nem. Sőt kiindulással önön magunknak kell rálépni a tett mezejére. Szerveznünk kell a kisebb egyházak anyagi ügyeit, módot kell találnunk arra, hogy ezek a létért vívott tusa közben ki ne merüljenek, el ne erjedjenek.

Erre nézve sokan ajánlatosnak tartanak a kisebb egyházak társítását, hogy nevezetesen a mit egy kisdud gyülekezet magára hagyatva el nem bírhat, azt kettőnek, vagy háromnak egyesített ereje valósítsa meg. E tetszetősnek látszó megoldási módozatnak alkalmazásától azonban óva intem úgy az egyes kisebb egyházak vezető férfait, mint egyházi főhatóságainkat. Hát ha szélylyel nézünk magunk körül, hol találunk még aránylag önzetlenebb, igazibb hithűséget, ki nem aludott buzgóságot, gyű-

mint kifejlődött, bevégzett egészet, hanem csak ennek folytonos fejlődését és alakulását tárja fel úgy, a mint ez az idők folytán egyszer egyféle, máskor meg másféle alakot vett fel. De annál inkább érdekesebb aztán annak a megfigyelése, hogy mi mindent nem zavartak bele ebbe a kérdésbe, míg végre egészen kialakulva lépett elő a középkor tudatában. A mikor az egyház felvén a középhelyet, melyben a pogányoknak hirdettetett az evangéliom és a hol az ő szövetségi kegyesek várokoztak jövő boldogságuk, a gonoszok pedig jövő kárhozatuk biztos előérzetében: a scholastika befolyása alatt kifejlődött az öt receptaculum, a) infernus a gonoszok számára, b) a paradísus a jók számára, c) a locus purgatorii a vezeklő bűnösök számára, d) a limbus infantium a gyermekek számára, e) a limbus patrum az őszövetségi kegyesek számára (utóbbiról azzal a felfogással, hogy Krisztus feltámadása óta üres). Igyszintén a középkor befolyása volt az is, midőn felvették a pokolban való tűz tanát is, melyet az 1439-iki florenczi és az 1563. tridenti zsinaton (sess. 25. 3. 4. dec.) találtak ki. Pedig ezeket a tanokat mind igen kényelmesen bele tudták illeszteni a többi fogalmak közé, mindig azért, mert az emberi gondolkozás igen tág tért nyert e tekintetben a szentírásban. Olyanformán volt ez, mint a hogy van napjainkban, midőn folytonosan vitatkoznak azon, vajjon az ítélet mindárt a halál után következik-e be és a kegyesek rögtön az égbe, a gonoszok pedig rögtön a pokolba jutnak; vagy pedig a végleges

ítélet csak a testben való feltámadás után fog-e bekövetkezni, addig pedig, bár a jók és gonoszok tökéletes elválasztásával, de csak az emberi lelkek számára van ítélet.*

Aztán megemlíthetném a feltámadás tanát is, ámbar ez nem sok változtatáson ment keresztül, mert ezt csaknem minden időben, a mennyiben vele foglalkoztak, úgy tekintették, mint olyat, melyben a jók megjutalmaztatnak, a gonoszok pedig örök kárhozatra jutnak. Csak legfeljebb azzal toldották meg, hogy a feltámadáskor élő kegyesek majd Krisztus megdicsőült testéhez hasonló testet fognak felöltetni; később pedig azzal, — mint ezt a legújabb hívő theologia tanítja — hogy a feltámadott test lényege mindenesetre különbözni fog a földi test lényegétől és azzal semmi esetre sem lesz ugyanaz.

Szóljak-e a iudicium extremum universale dogmájáról, melyet az első keresztyének a világ végével hoztak kapcsolatba és Jézus feladatai közé sorozták, mikor is az emberi tettek** jönnek tekintetbe és ezek szerint lesz a büntetés vagy megjutalmazás. Tudjuk, hogy még e tanról is igen sokféleképen gondolkoztak és meg is változtatták annyira, hogy ma a teljes világmegsemmisülést elvetik és helyébe csak új eget és új földet vesznek

* A sadduceusokkal való beszélgetést Mt. 22, 23—33. úgy értelmezték, hogy az Ur a feltámadást mindjárt a halál utánra teszi. De Luk. 20, 33—38. (v. ö. Mark 12, 25.) a feltámadást a jövődők tartja fenn.

** ἔργα Róm. 2, 6. πράξις Mt. 16, 27.

mölcöző szeretetet, mint épen azokon az oázisokon, melyeket némelyek kezdenek szánalmas részvétellel kicsinyelni s az élők sorából — ha lehetne — kitörölni? Hiszen ezek a végvárak, ezek a szórványok, ezek a választott jövevények lakóhelyéül rendelt szerény telepek azok a menedékek, melyeknek feladásával, egyházi életünk gyökereinek épen leggyöngédebb, legérzékenyebb végszárait metszenők el. Vajjon ezeknek a határszorosokon őrt álló közbajnokoknak támogatása és kitartó hűsége nélkül, mit mivelhetne még az oly előkelő és nehéz vértetű törzs tábor is? Siessünk atyámfiai az Ur eme kicsinyjeinek megmentésére és pedig nem holnap, de már ma; nem is morzsalékok nyújtásával, hanem ezüst talakon arany almákkal, testvérekhez illendően, Krisztus választottaihoz méltó módon. Szervezzünk ezek gondozására olyan missiói lelkészségeket, melyeken az ifjabb lelkészi nemzedék — előbbrehaladásának bekövetkeztéig — lelkesült örömmel sáfárkodhassék. Ezután hozzuk jó karba iskoláinkat. Ezeknek állami segélyezése is immár kiáltó szükségként tűnik elénk, s ha minden fillért az állam által teljesítendő kötelességnek, a népnevelésnek és közoktatásnak szánunk, mily jövő vár az egyházra, a szellemi, lelki közösség fentartására?

Bizonyára, ha a tanuló ifjuság látná egyházaink s iskoláink fennmaradásának biztosítékait, s ha tudná, hogy a lelkészi pálya anyagi javadalmazástekintetében, csak némileg is hasonló

kilátásokkal biztatna, mint a többi — ujabban oly nagy számmal megnyílt értelmiségi és gyakorlati pályák: — egészen nyugodtan s örömmel elszánná magát az Ur és az egyház szent szolgálatára.

Dr. Erdős József.

Az országos ev. ref. lelkészi özv.-árva gyámintézet és az e. m. gyámintézetek viszonya.

(Folytatás.)

Tudvalévő dolog, hogy mi, régibb lelkészek, saját e. megyei gyámpénztaraink irányában nagy terheket vállaltunk és azokat teljesítettük is. P. o. mi itt a felső-szabolcsi egyh. megyében fizettük, „féljövedelem“ czímen, lelkészi jövedelmünk 50%-t, a mint beléptünk vagy rendes lelkészekké lettünk; továbbá azon év végén, a melyben az egész évi lelkészi jövedelmet élveztük, fizettük „huszad“ czímén jövedelmünk 20%-jét; ezenfelül „annatikum“ czímén minden évben jövedelmünk 1%-jét. És ez igen nagy teher volt. Bizony, anyagi ügyeik rendezésében a belépő, kezdő lelkészek sok hátramaradást, sok károsodást szenvedtek e miatt; panaszkodtunk is eleget, de csak megfizettük; hiszen a szeretett nőért, a leendő özvegyért, az árvákért tettük. Aztán tudtuk szomorú tapasztalásból, hogy a ki be nem fizette, özvegyének nyugdíjából fogatott le. És ezt ki akarta volna?! Ha nehezen esett is, ha károsodtunk is, ha az

fel úgy, hogy a mostani világ *σχιμα*-ja* hatalmas tűzkatasztrófán fog átmenni, a mely azután meg is változtatja.

A parusiának is története van, eltekintve attól, hogy ennek tartalmát sokféle magyarázatra használták fel, mert ezt különösen az első századokban nagyon is kiképezte a ker. hittudat. Hiszen összekötik ezt a chiliasmussal s e nélkül nem is fogadják el (Barnabas, Papias, Justin, sőt a *διδαχή των αποστόλων*) és csak az alexandriai iskola (Origenes, Dionysius, Eusebius), különösen pedig Augustin (de civitate) emeli fel ellene szavát. Nem egyezik meg célunkkal, hogy dogmatörténeti fejtegetésekbe bocsátkozzunk, csak utalunk tehát e tan megemlítésénél rá, mennyire nem merült ez feledésbe még azután sem, midőn úgy a görög, mint a római egyház eltemetni igyekeztek, hiszen a reformáció korszakában újra fellevenítették az anabaptisták tartalmának egész merevségével és következményeivel; sőt kedvvel vetették rá magukat egyes dogmatikusok is a XVI—XVIII. századból és csak nagy sokára Hengstenberg, Thomasius, Philippi, Kahnis kezdték úgy tekinteni, mint olyan tant, mely az irással és az egyházi hagyománnyal össze nem egyeztethető és általában véve hamis dogmai képződmény.

És ha bőven akarnánk kiterjeszkedni e kérdések történetére, csak akkor tudnók felmutatni a tömérdek újabb meg újabb törekvésekben, változatokban, sokféle eszmében, hogy mennyire sarkalták a gondolkozást a

jövendő élet és az ezekkel összefüggő kérdések, hogy mily sok és egymással sokszor a legélesebb ellentétben álló eredményekre jutottak el, tömérdek erőfeszítő, sok nemes buzgalmat elpazarló törekvés után.

Pedig már maga a kíváncsiság is igen nagy vallásos hiba volt, a mi aztán azzal még nagyobb lett, hogy az emberek elfeledvén Jézus mondásainak helyes tartalma után kutatni; elfeledvén, hogy az ezek tartalma semmi-féle érzéki értelemmel nem bírhat, festettek az *αιών μέλλον* ról olyan tökéletes zsidó képet, mint akár a Jézus korabeli zsidó, rabbik theológiája: a haggadá midrás festett az *יהוה עם* vel szemben az *יהוה עם* ról; holott ilyen képek festésére, ilyen irányban való elkalandozásra az újszövetségi iratok, első sorban pedig magának Jézusnak tanításai egyáltalában semmi alkalmat, semmi tért nem nyújtanak. Nemcsak, hanem egyenesen kizárnak minden hasonló eljárásra irányuló törekvést.

Ezzel az idézett kíváncsiskodó iránynyal szemben gondolni sem lehet elsőbrendű szükségét annál, hogy helyesen igyekezzünk megmagyarázni a szentírás tulajdonképpeni tartalmát a végre, hogy azután mindenki helyesen és jól értsen azokról a kérdésekről, melyek felé e kíváncsiság irányult, megfelelőleg a helyes érzékű keresztyénségnek, mely minden időben óvakodott túlságosan elmerülni ama dolgok kutatásában. Hiszen csak az igazi tartalomnak felfejtése után érthetünk meg mindent tisztán és igazán. Csak akkor érthetjük meg azt, hogy mennyire igaz annak a középkori barátról szóló

* 1. Kor. 7, 31.

anyagi boldogulás tekintetében hátramaradtunk is, sőt ha adósokká lettünk is miatta, ezt az özvegy-árva gyámpénztári illetményt mégis csak befizettük, hogy ha vagyont nem gyűjthetünk és nem hagyhatunk is, hagyjunk legalább egy kis nyugdíjat. Felső-Szabolcsban az utóbbi évben (1895.) egy lelkészi özvegy kapott 130 frtot, egy lelkészi árva, ha az anya él, az özvegyi illetmény 33%-t, ha az anya sem él, 50%-t. Hát ez is valami; legalább több a semminél. De bizony, a pálya kezdetén, nagy terheket vettünk e miatt a vállainkra.

Igen, de ezzel az országos gyámintézet mitsem törődik, erre nem is hederít és igaza van szabályai értelmében. Az országos gyámintézet alapszabályainak 18. §-a ugyanis azt rendelj, hogy a gyámintézeti tagok (lelkészek, körlelkészek, theol. tanárok, vallástanárok) belépési járulék címén fizetik évi jövedelmök 10%-t. A 19. és 20. §-ok pedig azt rendelik, hogy a belépési járulék 3 év alatt fizetendő; a fizetés kötelezettsége a leendő lelkészekre nézve a szolgálatba lépéssel, a már szolgálatban levőkre nézve pedig a jelen (országos) szabályzat életbeléptetése idejével veszi kezdetét (1896). Vagyis: hiába fizettünk már olyan sokat az e. megyei gyámintézetbe, hiába károsodtunk, hiába adósodtunk el a miatt, most az országosba ismét fizetnünk kell.

No hát, ez a követelés jogos, igazságos. Ellene szót sem szólhatunk. Nem is szólunk,

hisz magunk sürgettük. Hanem az újból való fizetésre, az új belépési járulékok törlesztésére nézve bátor vagyok egy kiegészítő módozatot ajánlani, mit ha Isten éltet, annak idején, a tavaszi e. m. gyűlésen indítványként is előterjeszteni szándékozom s a mely eljárás talán általánosítható is lesz mindenütt, a hol e. m. gyámintézet van; a hol tehát a régi tagok már egyszer a befizetésekkel megbirkóztak. Javaslatom és indítványom pedig az, hogy azon lelkészek helyett, a kik eddig az e. megyei gyámintézetbe már befizették tartozásaikat, az országos ev. ref. lelkészi gyámintézet részére a belépési járulékokat (10%), fizesse be az e. megyei gyámintézet.

Igen, de — mondhatja akárki — a régi, e. megyei gyámpénztáraknak, a régiebb tagok özvegyei irányában kötelezettségeik vannak, melyeket átruházni, nem teljesíteni lehetetlen. Számoltam ez ellenetessel; így formuláztam a fentebbi javaslatomat.

Nézetem szerint ugyanis: gondoskodni kell mindenekelőtt egy tartaléktörőről, mely az eddigi özvegyeknek adjon legalább is annyi segélyt, mint az utolsó évben az eddigi egész gyámintézeti alap adott. A mi így fennmarad, csak azzal lehet segélyére jönni az életben levő tagoknak, oly célból, hogy az országos gyámintézetbe helyettök a belépési járulékot (10%) a régi, e. m. gyámintézet törleszsze.

legendának az értelme, mely azt tartja, hogy a halál utáni állapot sem nem taliter, sem nem aliter, hanem totaliter aliter fog lenni. Csak ekkor kerülhetjük ki az opinio judaica, melynek soha semmiféle értéke nem lehet, bármennyire igyekezzenek is azt napjainkban többféle tekintetben divatba hozni.

Különben pedig maga Jézus nem is akarta, hogy az utolsó dolgokról mi nagyon sokat tudjunk. Minden szavából kitűnik, de meg maga is többször érthetően kinyilatkoztatja, hogy ő a vallásos tartalomra utal, mert egyedül csak ez fontos és biztos.

Jézus nem terjeszkedik ki bővebben soha sem a végső dolgok nagy problémájának fejtegetésére, mintegy figyelmeztetni akarván követőit, mennyire értéknélküli az, ha ilyen kérdések fejtegetésével akarjuk előlni az igaz vallásosságot, mely magyarázó, közbenjáró nélkül építi fel a lélekben a menyeknek országát, melynek birtokában önkéntelenül meghajtjuk fejünket, mert észreveszünk, hogy éppen a tudás összes sikereivel kell megadnunk magunkat, mert fogalmaink az örökkévalóság felől olyan gyarlók, olyan kicsinyek. Jézus csak azt hirdeti eschatológiájában is, a mit többi tanításaiban is emleget, egyedül azt az igazságot, — az istenfiúság nagy igazságát — mely nem mulik el, hanem örökké megmarad, és ha az ég és föld elmulnának is, még ennek romjai felett is fent virraszt, mint az örök Isten örök szeretete. Ő egyebet nem hirdet. Igenis, csak az istenfiúságot emeli ki, csak ezt predikálja szüntelen és

mint egyébkor fontos pillanatokban, úgy a jövőendő élet fejtegetéseikor sem felejt el, hiszen ez az örök igazság, melynek birtokában nem kérdez az ember ég és föld után, mert érzi, hogy benne van az Isten, kiben él, mozog és megszentelődik. És ez a nagy igazság tökéletesen elég is. Hiszen így sokkal mélysegebb értelmük és tartalmuk van az eschatologiai fejtegetéseknek, mintha a képzeletnek csillogó színeivel és ábrándos álmaival a leggyönyörűbb képet festette volna Jézus azokról a jövőendő dolgokról, melyeket fül nem hallott és szem nem látott és a melyeket emberi gondolkozás fel nem érhet.

Értelme sincs tehát sok annak, hogy az ember túlságosan neki adja magát a jövőendő élet problémái fejtegetésének, és hogy elveszítse magát bennük és általuk. Nem. Elég, ha e tanoknak alap gondolatát jól és helyesen meg tudjuk érteni. Mert ez az alap gondolat mindazoknak a nehéz és nyugtalanító problémáknak tökéletes megoldását tudja biztosítani számunkra. Hiszen ebben az alap gondolatban az a mélyseges értelem van, a mely a keresztyének egyedüli öröksége, hogy a mi számunkra egész jövőendők egyedül csak Annak személyéhez köttetett, ki amaz Egyedüli és a kin kívül sehol másban üdvösség nincsen (Csel. 4, 12).

I. Szokasz.

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

Csaknem önkéntelenül röppen el ajkunkról a csodákozás hangja, ha Jézus szavait elolvassuk az újszövetségi

A mennyiben most csak a felső-szabolcsi e. m. gyámintézet adatai állanak rendelkezésre, számításomat, tervezetemet csak ennek az adataira alapíthatom. De más e. megyék, a saját adott viszonyaik szerint, a számítást utána csinálhatják.

A mi f.-szabolcsi e. megyénk gyámintézeti tőkéjét (az 1894. évi számadást, szaporulatot, kiadást stb. veszem kiindulási pontul) teszem kerekszám 80,000 frtra. Az 1893. évi özvegyek száma volt 32, az árváké 13; azóta újabb kimutatást nem ösmerek. Ezek közül azóta többen elhaltak, az árvák közül nagykorúakká lettek, sőt az árvák illetménye is újból szabályoztatott; jöllehet újabb özvegyek is vétettek be a névsorba, mégis az 1893. évi számadatot alapul vehetjük. Megjegyzendő egyszer s mindenkorra, hogy az özvegyek és árvák száma 1896. jan. 1-től az e. m. gyámpénztáraknál többé nem szaporodhatik, csak fogyhat és pedig pár év alatt is rohamosan megfogyhat; tehát a számadást az özvegyek, árvák szaporodása többé nem zavarhatja.

A 32 özvegy és 13 árva részére kiadatott 1893-ban kerekszám 4344 frt. Hogy ez jövőre kiadható legyen, erre kell, évi 8% kamattal, kerekszám 55,000 frt tőke. Ez aztán az eddigi özvegyek és árvák segélyét tisztán kiadja; de az özvegyek és árvák száma, a természet örök törvényei szerint, folyton apadván, az eddigi segélynél a következő években több is adható.

E szerint a mi e. m. gyámintézetünk eddigi kötelezettségeinek 55,000 frt tőkével eleget tehet. Fenmarad még rendelkezés alatt 80,000 frt 25,000 frt.

Felszámítottam ezek után, az 1893. évi becslés szerint, a lelkészi állomások után, az országos ev. ref. lelkészi gyámintézetbe fizetendő belépési járulékokat (10%). De miután a jelentő ívek adatai szerint kell ezen járulékokat fizetni, az 1893. évi e. m. — bár hivatalos — kimutatást csak hozzávetőleges alapul fogadom el. E szerint a 83. anyaegyház után belépési járulék czimén, fizetni kellene az országos gyámintézetbe 5562 frtot; de én azt — mondom, nem ismerem a jelentő ívek adatait — felveszem nem is kerekszám 6000 frtra; hanem 10,000 frtra. Ha a ma élő, az országos ev. ref. lelkészi gyámintézetbe belépni kötelezett tagok helyett — 83 anyaegyházat és rendes lelkészi állomást véve fel — 10,000 frt befizettetik; még akkor is marad a f.-szabolcsi e. megyének 15,000 frt e. megyei gyámpénztári tartalék-tőkéje; vagyis marad annyi, mint a milyen tőkéje volt 25 év előtt. Ezt ismét jövedelmezetheti, gyarapíthatja; sőt a 32 özvegy közzül néhány év múlva számosan, bizonyos számú évek múlva az özvegyek mindnyájan elhalván, az árvák is hova-előbb nagykorúságra jutván, az egész 55,000 frttal ismét szabadon rendelkezhetik a jövendőség; sőt abból, a mint annak kötelezettségei, kiadásai kevesbednek, időközben

iratokban. Hogyan, kérdezzük egészen természetesen, hát Jézus, ki annyit tanított az Isten országáról, ennek beteljesüléséről, jövendőjéről olyan keveset beszélt? Ugyan, mért hagyott ő minket e fontos kérdésben egészen tájékozatlanul, úgyszólván határozott útbaigazítás nélkül?

Első pillanatra csakugyan mintha nem is lehetne ennek az okát tudni. Mert az mégis csak sajátságos, hogy Jézus e kérdésekkel nem foglalkozik bővebben és rájuk nem terjeszkedik ki tüzetesebben. S hogy alig mond valamit amaz erőfeszítésekkel szemben, melyeket a zsidó fantázia a jövő élet kirajzolása, megfestése érdekében kifejtett. Holott nem lehet tagadni, hogy a vallásos érdeklődés az élet objektív igazságát nagyon szeretné megtudni és meghatározni. Csakhogy rögtön másképpen alakul véleményünk, ha jobban fontolóra vesszük a dolgot.

Határozott tény, hogy Jézusnak egyáltalában nem lehetett szándékában kiszinezett képet adni a jövendőről. A kinek az a célja, hogy a mit mond, mindazt a valóságos élet szolgálatának rendelje alá, az a jövendő életre vonatkozólag sem tehet másféle nyilatkozatokat, csak olyanokat, melyeknek tartalma *intő és vigasztaló*,* hiszen

csak azt az életet akarhatja az ember szívébe beleoltani, mely éppen, mivel a tökéletességre jutott Isten országához tartozik, tehát nem e világba való, vagyis tökéletes élet.

Hogyan is állott volna be Jézus azoknak a jövendőre vonatkozó eszméknek szolgálatába, akárcsak úgy is, mint azt Pál apostol tette. Hiszen ezzel olyan ferde fogalmaknak adott volna létjogot, melyek tőle a lehető legtávolabb voltak. Nem is lehet elképzelni, miképpen illettek volna Jézus szájába és többi fogalma közé a zsidó theologiai képzetek. A halákhá és haggadá midrás előterjesztései, azok a fogalmak, melyek apróra meg tudták fejteni a messiási világ történetét. Azok a gyönyörű igazságok, melyeket ő az Istenországa egykori beteljesedéséről hirdetett, a szeretetnek az a ténye és megvalósulása, mely mint legtökéletesebb viszony és boldogító közösségi kapcsolat áll fenn az Isten és az ember között: hogyan tűrhette volna meg ezen érzéki képeket, melyek legfeljebb csak a tartalmat profanizálták és alacsonyították volna le? Bizony, ha ő csak ilyenekben akarta volna tanítványai és e világ örök üdvét munkálni, egy hajszálnyira sem tudta volna e világot magához felemelni, holott pedig lépten-nyomon kitűnt volna, hogy mily kevés tartalom és igazság van bennök.

Dr. Bartók Jenő.

(Folyt. köv.)

* *Wendt*: der Inhalt der Lehre Jesu. Göttingen, 1890. 6—10. V. ö. das Reich Gottes in der Lehre Jesu. die christ. Welt. 1893. 16. 339. 412. stb. *J. Weiss*: die Predigt Jesu vom Reiche Gottes 68. 69. 1. *B. usset*, Jesu Predigt in ihrem Gegensatz zum Judentum 1892. 16. 18.

is csatolhat kisebb-nagyobb összegeket a most fentebb kitüntetett 15,000 frt tartaléktőkéhez; esetleg az elhalálozandó özvegyek illetményeit kiadhatja, pót-segély képen, mit ez a tanítók pénztáránál történik, azon özvegyeknek, a kik jövőre már az országos gyámintézettől nyerik a segélyt.

Görömbei Péter.

(Vége köv.)

TANÜGY.

Leánynevelésünk és a felsőbb leányiskolák.

III.

Ime ez általános képe egy mai felsőbb leányiskolának az állami szervezet szerint. Ebből látható, hogy a szervezet és tanterv készítője a felsőbb leányiskolát a középiskolák közé sorozza s a célta a gymnasium céljával teljesen azonosnak mondja, sőt az egész beosztás, a szakrendszer, az igazgatás, a tanítási módszer körvonalozása mind arra vallanak, hogy a minta a gymnasium volt. A közoktatási költségvetésben a felsőbb leányiskola a középiskolák közt szerepel; a miniszternek említett, a leányok érettségi vizsgájára vonatkozó rendelete ez iskolát impliciten a gymnasiummal állítja egy sorba, mikor kimondja, hogy hat felsőbb leányiskolai osztályt végzett növendék bizonyos tárgyakból pótvizsgát tevé, a gymn. VII. és VIII. osztályának magán növendéke lehet s érettségi vizsgát tehet.

Pedig a szervezetből élesen kitűnik, hogy a két iskola lényegesen különbözik egymástól.

Első különbség, hogy a leányiskolában aránylag sokkal több tantárgy s sokkal kevesebb óraszám van, s így a kitűzött célban hangoztatott alaposság egészen illuzorius.

Második, hogy a leányiskola tanárai polgáriskolai oklevéllel bíró egyének is lehetnek. Az a körülmény pedig, hogy a két felső osztály számára középiskolai tanárokat rendel, csak az iskola egységes szellemének nagy hátrányára szolgál, s még eddig nem lévén alkalmuk a nőknek középiskolai tanári oklevelet szerezni, keresztül sem vihető.

Legnagyobb különbség azonban a tantervben van. Igen érdekes és jellemző e tekintetben Czigler Ignác kolozsvári felsőbb leányiskolai tanár fejtegetése, ki ez iskola első tantervét a maival összevetvén következőleg nyilatkozik:*

„A mai tanterv gondosan kerüli mindazt, amit a gymnasium tanít. A tantárgy neve legtöbbször ugyanaz, az óraszám is körülbelől annyi; de a részletezésnél kitűnik, hogy a leányt lehetőleg meg akarják óvni attól, hogy olyan értelmi fokra jusson, mint a hasonló korú fiú. A magyar nyelvtanból pl. a régi tanterv a mostani harmadik, a régi első osztályban rendszerbe foglalhatja a mondattant. A mai megelégszik a nyelvtani elemzéssel, még az alaktan egybeállítását sem kívánja. A magyar irodalmi órák alatt az első tanterv még a világirodalom némely remekeit is olvastatja, alkalmas műfordításokban, természetesen első sorban azokat, melyeket a fiúk latinul vagy görögül olvasnak. A 87-es tanterv megelégszik vele, hogy némely jelesünknek nem is a legjobb

munkáját olvastatja. A poetikát még a 85-iki, a harmadik tanterv is, úgy taníttatja, hogy utasítja a tanárt, terjessze ki magyarázatát, azon irodalmi művekre is, melyeket a német, francia, esetleg angol órákon fordítanak; ma úgy szólván csak dogmatikus tanításra ad módot a tanterv, mert már a IV. osztályban taníttatja e tárgyat, még pedig egészen, míg a 85-ös egy részét itt, a másikat az V.-ben tárgyalta. Az első tanterv megkívánja a magyar irodalom főbb íróinak és műveinek ismeretét, a mai megelégszik e műnek olvasásán alapuló ismeret-szerzéssel. A német nyelv és irodalom tanításának célját 20 évvel ezelőtt még abban keresték, hogy a tanuló „az újabb német irodalom classikus műveit megértse és megismerje“; ma már csak abban, hogy azokat megértse, de csak „a mennyiben azok a tanulók képzettségének megfelelnek.“ Még a 85-ös tanterv is azt tartotta a nyelv tanítása fő céljának, hogy „az újabb német irodalom kiválóbb classikus műveit aethetikai, erkölcsi és szellemképző eszközül használjuk; az új első sorban arra, hogy a tanuló a gondolata körébe eső tárgyról szóló beszédet megértse.“ A francia nyelv tanításában is megkívánták még akkor, hogy a tanuló a kiválóbb remekműveket megértse és megismerje, ma megelégszünk vele, ha megérti azokat, melyek az ő képzettségének megfelelnek. A francia nyelv tanításának első célját még 1885-ben is úgy tűzték ki: „A nyelvnek, főleg a nyelv szerkezetének alak és mondattani alapos megismerése s képesítés a nyelv gyakorlati használatára.“ 1877-ben már a főcél, „hogy a tanuló a francia közönséges társalgás nyelvét megértse s a kérdésekre francziául felelni is tudjon“.

Ha már a nyelvek tanításának célját ily irányban módosította az új tanterv, elképzelhetjük, mit tesz a többi humaniorákkal. A történelmet — pl. ma úgy tanítjuk, hogy a II. osztályú, tehát 11 éves leányka megtanulja az egész ókort — heti 2 órában; a III. osztályú, tehát 12 éves gyermek az egész közép- és újkort heti 3 órában; míg a régi tanterv szerint két évvel később kezdtek e tárgyat s három éven át tanulták, befejezésül kapván Magyarország pragmatikus történelmét. Igaz, hogy viszont az új tanterv azoknak, kik még az V.-be is járnak, csemegéül juttat egy kis művelődés és művészettörténetet világtörténeti keretben.

A leíró földrajzi cursus befejezése után a III.-ik osztályban ma van egy óra, melynek tárgya szószerint ez: „Az eddig tanult anyag ismétlése s némi kibővítés“, míg a 85-ös tanterv ezt így tűzi ki: „A földrajzi tananyag összefoglalása után a földrészek természeti viszonyainak összehasonlítása.“

Ma egy nomenclatura begyakorlása, akkor újabb alkalom és mód a synthesisre és abstractióra; ma az emlékezet, akkor annak s az értelemnek együttes művelésére.“

Ime a mai felsőbb leányiskola tanterve épen egy felsőbb leányiskolai tanár világitása mellett. De még élesebben elítéli e tantervet, — mondhatom — pellengérré állítja annak csekélységét, felületességét ugyancsak a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója, de Gerando Antonia, a ki „Reformjavaslatok a felsőbb leányiskolákra nézve“ cz. dolgozatának 7-ik lapján így ír:

„Nyolcz-kilencz tudományt kell egyszerre gőzerővel átfutnunk, 12—14 éves növendékekkel; szó sincs arról, hogy egyéni kutatásra; önfejlesztésére buzdíthassuk őket. A tudományt apró pilulákban kell beadnunk, csak úgy végezhetjük el a kiszabott tananyagot és valódi táplálék helyett csak üres formulák, számok, adatok, nevek és szók fásítják a növendők lelkét.

* L. A felsőbb leányiskola reformjához, Czigler Ignác. Tanár-egyesületi Közlöny, XXIX. évf. 1. szám. 30. lap.

Elemi tanítás marad ez egészen, egy kis csalfa tudákos árnyalattal, kongó, tudományos elnevezésekkel; lényegben üres, mert idő nincs a lényegig hatolni, virtuozitás még külsőleg is beléjük raktározni a reánk rótt tananyagot, csak a formák szabályosak, a címek hangosak és a szavak cifrák.

Épen ez az az áltudomány, a melyet Leibnitz oly eszesen psittacizmusnak nevezett el, az az a papagályok tudásának s a mely az egyszerű és természetes tudatlanságnál számtalanszor veszedelmesebb, mivelhogy elhítheti a növendékkel, hogy tud valamit, s így még rombolóbban hat vissza a növendék jellemére is. Szó sincs arról, hogy a tanítók önálló kutatásokra, az igazság öntudatos keresésére serkentsenek, hogy bevezessék a lelket a szellemi világba, ott járni tanítsák és azt megszerettség, hogy megadják a növendéknek az erély és akarat érvényesíteni tudását s az ezen épülő moralitást. Ellenkezőleg, valóban okszerűleg sikerül elérniök azt, hogy egész életre megutáltatják a szellemi életet, a könyvet, ezt az áldott jó barátot, melylyel a növendék csak a végtelenségig rossz, száraz tankönyv alakjában ismerkedett meg. Mert a midőn a száraz formulák és leltárak, melyek a lelket egy szikrát sem táplálták, csak az emlékező tehetséget terhelték, — emészthetetlen lommal — kiröppentek végre az emlékezetből, újra ismételtetik azokat époly lélekgyilkoló alakban, minden gondolkodás fejlesztése nélkül, míg vépkép megutálja a növendék a tanulást.

De Gerandó talán nagyon is sötét szemüvegen át nézi a felsőbb leányiskolai tanítási rendszert, ítélete lehet túlzott; annyi azonban egész bizonyossággal kimondható, hogy a felsőbb leányiskola épenséggel nem felel meg azoknak a várakozásoknak, a melyeket hozzá fűznek: nem teljesíti, mert nem teljesítheti azt a czélt, a mit a szervezet nagy hangerővel hirdet; s mert már maga a szervezet alapjában többnek akar látszani, mint ami: általában felületességre, nagyképekű tudákoságra szoktatja növendékeit. S tudjuk, hogy jelenlegi társadalmunknak legtöbb baja épen ebből a féltudásból származik.

A felsőbb leányiskola reformálásának okvetlenül, rövid időn be kell következnie; s ha igazán reformálni akarják, vissza kell adni eredeti rendeltetésének, ki kell tűzni feladatául azt, a mit első alapítói kitűztek; mert a felsőbb leányiskola eredetileg egyenesen abból a czélból alapított, hogy művelt középosztályunk nőtagjait a férfiakéval egyenlő általános műveltséggel lássa el. Egyebet ma sem követelhetünk ez iskolától. Nem akarunk tudós nőket nevelni, hanem inkább művelteket, a kik megismerve az emberiség és saját nemzetük életének vezető eszméit, a történelmi fejlődés tényeiből ki tudják vonni a tanúságot, megtudják becsülni igaz értéke szerint azt a helyet, a melyet a társadalomban elfoglalnak s igyekeznek azt igazán betölteni.

Ebből a szempontból a legmelegebben lehet üdvözlőnk közoktatásügyi miniszterünk azon rendeletét, melylyel a nők előtt az egyetem némely fakultásait megnyitja.*

E rendelet főczélja: „hogy a kiválóbb értelmi erővel és a tudományos pályákra hajlammal bíró nők előtt el ne legyen zárva az oly tudományos pálya, minőn az emberiségnek hasznos szolgálatot tehetnek és maguknak biztos existenciát teremthetnek.„ Létrejöttét első sorban annak a társadalmi betegségnek köszönheti,

* A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1895. évi 65.719. sz. a. a budapesti és kolozsvári egyetem tanácsához intézett leirata,

hogy rendkívül nagy azon nők száma, kik a családi életen kívül önmagukra vannak utalva. Van a rendeletben valami az emancipátorok szelleméből is, a mennyiben indokolásában a nőknek tudományos pályákra való jogosultságát is vitatja, — kivételképen. Ezt a felfogást azonban kellőképen ellensúlyozza az az intézkedés, hogy a nők úgy a theologiai, mint e jogi pályáról kívánjanak zárva; továbbá az a kijelentés, „hogy a természet a nőt általában a családi életre utalja“, s hogy „a nő életfeladatát a benső családi élet kötelezettségeinek hű teljesítésében is kimerítheti.“

De hogy a miniszter mennyire távol áll az emancipátorok társadalombontó felfogásától s mennyire a nő természetes hivatásából, társadalmi természetes helyzetének restitálásából indul ki, legjobban bizonyítja a rendelet indokolásának következő része:

„A kiváló tehetségű és a tudományos pályákra hajlammal bíró nőknek a tudományos pályákra való bocsátása épen nem akadályozza a nő hivatásának betöltését, a női erények és ezzel kapcsolatban a köz-erkölcsiség megővését. A nők tulnyomó nagy része továbbra is kizárólag a családi élet kötelezségeinek teljesítése körében tölti be feladatát. Egyébiránt az, hogy a kiválóbb tehetségű nők képesítést szerezhetnek és szereznek a tudományos pályákra, még ezeknek sem zárja ki a családi élet iránt tartozó kötelezségeik buzgó teljesítését. A tudás, a műveltség csak fokozza a belátást, a tapintatot, a családi élet igényeinek okos mérlegelését, a gyermekek nevelésének színvonala pedig lényegesen emelkedik. Sőt meg vagyok győződve, hogy az arra hivatással bíró nőknek a tudományos pályán való működése azon társadalmi és erkölcsi tekintetben egyaránt káros helyzetnek megválasztására is jótékonyan fog közrehatni, mely szerint a házasságkötéseknél, gyakran egész cynismussal, a vagyonosság a mérvadó és a szegény, bár minden tekintetben kiváló nők a családi élet hivatásának betöltésétől, önhibájukon kívül megfosztatnak.

Jótékonyan fog hatni pedig azért, mert sok nőt képessé fog tenni arra, hogy férjének a család alapítására és fentartására irányított küzdelmeiben hathatósabban segélyre legyen, mint akkor lehetett, a midőn az állami és társadalmi felfogás mereven megfosztotta az erre vezető eszközöktől.“

E pontból az is látszik, hogy a rendelet a nőkérdés szomorú betegségének tünetei közül leginkább a materialis természetűeket tartotta szem előtt; de mivelhogy ezek a morális természetűekkel elválaszthatatlan kapcsolatban vannak, nagyon természetes, hogy ha azok nem lesznek, emezek is meg fognak szünni.

A miniszter rendeletéből nem is az lesz az igazi haszon, hogy orvosaink, gyógyszerészeink és tanáraink lesznek a gyöngédebb nemből, s ezáltal néhány száz nőnek biztos kenyere lesz; mert hiszen az egészen bizonyos, hogy diplomás kisasszonyaink ép oly epedve fognak vágyani a férjhez menetelre, mint mai diplomátlan hölgyeink (s az Isten attól őrizze meg a mi társadalmunkat, hogy így ne legyen!). Nem is az fog a nők helyzetén legtöbbet lendíteni, hogy diplomájuk segélyével megkönnyítik a férjnek a kenyérkeresetet; mert az olyan férfiek, kik a feleségeik diplomájával járó hasznot nézik, alig különböznek azoktól, kik hozomány-vadászok néven ismeretesek.

A miniszteri rendelet rendkívüli társadalmi fontossága abban áll, hogy általában emelkedni fog a művelt nők száma, magasabb lesz a műveltség foka, szilárdabb a nők erkölcsi ereje, edzettebb lesz az immoralitással

szemben sokszor nagyon gyengének bizonyuló bátorsága.

Tóth Pál, a miskolczi felsőbb leányiskola *De Gerando* Antonához hasonló ideális igazgatója, midőn elborult lélekkel vizsgálhatja a nőkérdés szomorú jelenségeinek okait, a nők iránti nemes elfogultságában egyenesen a férfiakat teszi felelőssé a társadalmi élet demoralisációjáért. „A nő — úgy mond — természetes köréből kizavartatva, az erkölcsi erejében, jellemében hanyatló férfiban megmentőjét nem látja. Gyöngesége erőt keres, s magánál nagyobb gyöngeséget talál; erénye, természetének lényege jellemet öhajjt s gúnyra, jellemtelenségre akad léptenyomon; családiasága, ifjúi álma, szíve szerelme a családi élet eszményképét alkotja meg, — és csalódásra, kegyetlen valóra ébred.“*

Távol attól, hogy a férfiakat mentegessem; még távolabb azonban attól, hogy a nőket vádoljam, lehetetlen azon meggyőződésnek kifejezést nem adnom, hogy társadalmunk alapjának bomladozásában a nőknek is megvan a maguk része, a maguk mulasztása s ezen segíteni első sorban csak úgy lehet, ha nevelésüket mélyebb, szilárdabb alapokra fektetjük. Sok botrányos erkölcsi botlás romboló hatásától megmenekednek társadalmi életünk, ha a nőknek mélyebb alapokra fektetett, egészségesebben fejlődött s elevenebben érzett felfogása volna a morálról.

Ennek a mélyebb, igazabb, nem külső formákban nyilatkozó műveltségnek meggyökeresedését várom én a miniszteri rendeletről s ebben látom annak kulturális nagy jelentőségét.

Ez azonban csak akkor következhetik be, ha a nők középkutatását is kellő színvonalra emeljük.

Nem bolygatva mai, fennálló tanrendszerünket, mint *De Gerando* Antonia, ki az osztályok eltörlését indítványozza, röviden összegezem az eddig mondottakat, s a következő pontokat ajánlom körünknek a maga részéről elfogadás végett:

tekintettel a felsőbb leányiskolák szervezetének sok tekintetben hiányos szervezetére s tantervének ellenmondásokkal teljes felületességére;

tekintettel arra, hogy a felsőbb leányiskolák eredetileg is gymnasiumi általános műveltség nyújtását célozták;

tekintettel a nőknek egyetemi tanulmányokra bocsátását kimondó miniszteri rendeletről, mely az egyetemre készülő nőktől gymnasiumi érettségi bizonyítványt követel;

tekintettel arra, hogy az országos nőképző-egyesület nyolcz osztályú leánygymnasium felállítását már el is határozta; s végül

tekintettel arra, hogy társadalmi viszonyaink javulását csak a nők igazabb műveltséggel való ellátásától várhatjuk:

mondja ki a Kör:

1. A felsőbb leányiskolák szervezetének és tantervének reformját sürgős szükségnek tartja;

2. e reform eszközzését célravezetőnek csak az esetben látja, ha az által a felsőbb leányiskolák a gymnasiumi niveau-jára emelkednek.

Ha ez alapvető elvek egyszer ki vannak mondva, a kivétel módosztatit megállapítani nehéz nem lesz. Hogy a görög grammatikát tanulják-e a leányok, vagy a görög-pólos cursus legyen kötelező, egészen másodrangú kérdés.

* *L. Tóth Pál: Leánynevelésünk és a női gymnasium. Sárospataki Lapok, 1896. 4. sz. 69. lap.*

Azoknak, kik a „tudós nők“ kiállhatatlanságától félnek, azt felelem: a tudós nők nem lesznek kiállhatatlanabbak a tudós férfiaknál; különben is az igazi tudás mindig szerény, csak a tudákosság szenvedhetetlen. És éppen ezt akarjuk irtani a nők alaposabb nevelésével.

Dr. Gulyás István.

Vegyes tanügyi hírek.

△ *Lapunk 6-ik számában említettük*, hogy a miniszter a kiadásában 1893. óta megjelenő Hivatalos Közlöny febr. 1-től kezdve a *hivatalos közlés joghatályával* ruházta fel, ezzel tehát a vall. és közoktatásügyi miniszteri általános rendeleteknek eddig gyakorlatban volt különálló (írásbeli) példányokban való szétküldése megszűnik. A H. K. átalakításával a miniszter a tanügyi közigazgatást kívánja gyorsítani és egyszerűsíteni s egyuttal a fontos rendeleteknek egy közlönybe való egybegyűjtésével az áttekintést is megkönnyíteni. A nevezett közlöny a nem állami hatóságoknak, közegeknek és intézeteknek *ingyen és hivatalból* küldetik meg.

A miniszter ezen rendelete mindenestre maga után vonja, hogy iskolai hatóságaink a H. Közlöny rendelkezéseit a legéberebb figyelemmel kísérik s ha a végrehajtásnál esetleg nehézséget találnak, azt kormányzó hatóságainknak bejelentik. Lapunk a H. K. számait figyelembe fogja tartani s annak főbb rendelkezéseiről referálni is fog olvasóinknak.

A Hivatalos Közlöny febr. 1. száma közli az *országos közoktatásügyi tanács* új szabályzatát. Ez a szabályzat 6 cs. és apost. kir. felsége által még a múlt évi november 8-án lett ugyan jóváhagyva; de életbeléptetése annak idején külön intézkedéssel fog megtörténni.

Egy másik miniszteri rendelet a nőknek középiskolai tanári vizsgálatra bocsátása iránt intézkedik. Igen érdekes az is, mely a tanulmányi kirándulások tárgyában van kibocsátva. A miniszter ugyanis örömmel tapasztalja, hogy középiskoláink tanári testületén évről-évre nagyobb figyelembe részesítik a *tanulmányi kirándulásokat*. Alig van már ma középiskola, (valahogy zavarba ne jöjjünk, a miniszter bizonyára nem mi reánk gondol!) melynek tanulóit a szaktanárok vezetése mellett az intézet környékére ki ne rándulnának, sőt szép számmal vannak oly iskolák is, melyek messzebb vidékre irányuló tanulmányi utakat rendeztek. Érinti a miniszter a tanulmányi kirándulásoknak a tanítás élénkítésére való nagy hatását s azokat a lelkesítő mozzanatokat, melyek *nemzeti szempontból* az iskolának e nemű vállalkozásaiban rejlenek. A kirándulásoknak különösen erre az oldalára kívánom részemről is a tanárok figyelmét felhívni — mond a miniszter — arra való tekintettel, hogy a kirándulások többhelyt inkább csak a természetrajzi és földrajzi oktatás szolgálatában állanak vagy a testi nevelés érdekében történnek (tornakirándulások) de a hozzájuk fűzhető *nemzeti történelmi motívumokat* aránylag nem elég figyelemre méltatják. Kívánom — így folytatja tovább, — hogy ha az iskola kiviszi növendékeit természetrajzi kirándulásokra, vagy ha a földrajzi s geológiai alakulatokat akarja növendékeinek bemutatni, e cél hozassék lehetőleg kapcsolatba történelmi szempontból nevezetes helyek megtekintésével. Vigye el az iskola növendékeit nemzeti történelmünk egy-egy fontos eseményére emlékeztető váromhoz, vezesse el őket történelmünk vagy irodalmunk egy-egy nagy alakjának szülőhelyére vagy sírjához, magyarázza meg a tanár e helyek emlékét, mondja el a tanulóknak lelkesítő

szavakkal azok történetét és jelentőségét. Hasznosítsa az iskola e kirándulásokat hazánk *néprajzi* viszonyainak megismerésére is, a *felföldi fiu hadd ismerje meg az alföldet s viszont a magyar vidékek fia* hadd keressék fel más nyelven beszélő honfitársaikat is, lássák szokásaikat és életmódjokat. *A hazának és földjének mentől mélyebb és közvetlenebb szeretete* legyen egyik főcél, melyből középiskoláink kirándulásait és tanulmányi utazásait rendezik. Lesznek iskolák, a melyek kedvező viszonyok mellett jobban, mások ismét kevésbé fogják megközelíteni a célt, de ha valamennyi tervszerűen fog eljárni, még szerényebb eszközökkel is szép eredményt fognak elérni. E végből kívánatos, hogy a tanári testületek mindjárt a tanév elején jelöljék meg teendő kirándulásaik irányát, célját és módozatait. Hogy a szegényebb tanulók is részt vehessenek e kirándulásokban, óhajtott volna társadalmi úton kirándulási alapokat létesíteni, a milyennel már eddig is rendelkeznek néhány középiskola.

Vajjon mikor jut a sor rá, hogy ilyen tanulmányi kirándulásokról gondolkozzanak a mi középiskoláink is? Egy nyári élményemről emlékezem meg ezzel kapcsolatban. A magas Tátra felé vezetett útam, mikor Felkán két tanár kíséretében 25—30 ifjúval — egyik siléziai gymnasium növendékeivel találkoztam. Fehér angol-vászon fővegőkkel, egyszerű ruházatukkal, az elmaradhatatlan turista bottal, kevés úti málhával hátukon — kedves látványt nyújtottak. Katonásan üdvözöltek mindannyian. Arczpirulással viszonzám szívélyes udvariasságukat. Az jutott eszembe, hogy ezek külföldről jönnek hazánkba, hogy ennek természeti szépségeit megismerjék. Alföldi iskoláink ifjaival sehol sem találkoztam. Fiam később egy szeptességi társasággal a lengyel nyereg felé rándult ki; ők meg ott fenn, a gerlsdorfi csúcs szomszédságában, egyik porosz gymnasium növendékeivel találkoztam. A híres „Wacht am Rhein“ dallamától vízhangoztak az ormok, melyet a lelkes ifjak énekeltek. A szeptességi kis társaság, egy alföldi fiúval köztök, a Szózat hangjaival válaszolt az idegeneknek. Mily szép jelenet lehetett az! Hiszen annak a sokszor hangoztatott klasszikai nevelésnek egyik főcélja talán az is volna, hogy — *széppé* tegyük az életet!!
A—r.

*** A vallás- és közoktatásügyi költségvetés** általános tárgyalása alkalmával Wlassics Gyula miniszter a tanügyi kérdésekről nagyobb beszédben szólott, a melyből közöljük a mi tanügyi köreinket közelebbről érdeklő következő részeket:

Az *egységes jogi államvizsgálatnak* híve, de ezt a reformot az összes jogi vizsgálatok rendszerébe szervesen kell beleilleszteni. A reform megvalósításánál tekintetbe fogja venni a két egyetem véleményét is.

A *tanárképzésről* szólva, megemlíti, hogy az ennek szolgálatában álló Eötvös-Kollegium a tanférfiak egyhangú nézete szerint igen szép eredményeket mutat fel már most is. Foglalkozik a tanárképzési szabályzattal is, melyet úgy akar szervezni, hogy a tanárok önkéntes vállalkozás útján gyakorlati természetű előadásokat is tartsanak, a miknek ez idő szerint híjával vagyunk.

A *középiskolák* számát fokozatosan szaporítani akarja, mert bár a gymnasiumok száma absolute véve nagy — 157 gymnasiumunk van — de területi beosztásuk igen rossz. 14 megyei székhelyen nincs gymnasium és 20000 et meghaladó lakossággal bíró városok vannak, melyeknek nincs gymnasiumuk. E kedvezőtlen beosztáson, mivel a gymnasiumok nagy része felekezeti, csak a szaporítással lehet segíteni.

Az *egységes középiskola* mint cél lebeg előtte s minden intézkedésében arra törekszik, hogy az majdan

ebbe az intézménybe beilleszthető legyen. De az egységes középiskola eszméje a külföldön sehol még dadalra nem jutott, a minek oka az, hogy a latin nyelvet elejteni nem merik és nem akarják. A latin nyelv meghagyásával azonban az egységes középiskola is csak bifurkált alakban létesíthető. Arra azonban nem érez magában bátorságot, hogy elszigetelje Magyarországot az egész nyugoti külföld tanrendszerétől és civilizációjának irányától. Egyébiránt nálunk az eszme jóformán realizálva van, mert a gymnasium minden felsőbb iskolára képesít, a reáliskolából pedig könnyű az átmenet a gymnasiumba.

Foglalkozik a *tanterv revíziójával* is. Itt a nemzeti tartalom emelésére fekteti a fősúlyt. A közoktatásügyi tanácsnak lesz feladata, hogy ebben véleményt adjon.

A tanári *szolgálati pragmatikát* el fogja készíttetni. Addig is a fegyelmi eljárást illetőleg úgy intézkedett, hogy a miniszteriumban ne az illő osztály referálja a miniszternek a fegyelmi ügyeket, hanem egy az osztályok élén álló tanácsokból alakuló fegyelmi bizottság tegyen proposíciót.

A mi a *tanárok fizetésének* kérdését illeti, ez kivált azon emelkedett hangú és mély értelemmel szerkesztett memorandum óta, melyet a középiskolai tanárok egyesülete benyújtott, nagyon nyert aktualitásban. A társadalom közfelfogásának meggyőződése szerint úgy kell átalakulnia, hogy a tanári munkát jobban megbecsülje és époly magasra helyezze, mint bármi más, a közigazgatás terén kifejtett munkásságot. Ebben sokat tehetnek maguk a képviselők is. Igéri, hogy a jövő évi budgetben a fizetési fokozatokban való arányos beosztást a törvény értelmében legalább fokozatosan megkezdi.

A *felekezeti középiskolák segélyezésében* alapelve az, hogy az állam adjon annyi segélyt, hogy a felekezeti középiskola elérhesse az állami iskola színvonalát és megfelelhessen a modern iskola követelményeinek.

A *tankönyvbírálatot* minden testületi elintézés alól kiveszi és az egyéni felelősség elvére alapítja. Tankönyvek iratásáról is gondoskodik, különösen a nemzeti-ségi tannyelvű iskolák számára. Egy pár jó tankönyv már van is forgalomban.

Áttérve a *népnevelés* kérdéseire, a népoktatási törvény revíziójára az előmunkálatok folyamatban vannak. A polgári iskolák reformja oly értelemben, hogy a polgári iskola 4 évi tanfolyammal befejezett műveltséget adjon és az állam részére a felekezeti tanítók ellen indítandó fegyelmi eljárásra nagyobb ingerencia biztosítása elodázhatatlan szükség. Az exclusiv államotásnak azonban nem híve.

A tanfelügyelőség mai szervezete átalakítandó úgy, hogy be kel illeszteni a közigazgatás szervezetébe és végrehajtási hatáskörrel kell felruházni. Nagyon kedvezőtlen — 37% — az iskolalátogatások aránya, de ezen segédtanfelügyelők kinevezésével pénzügyi akadályok miatt nem segíthet, hanem az iskolalátogatói intézményből akar valami életrevalót csinálni. E végre valamennyi képviselő társát megkérte, hogy vállalkozzanak iskolalátogatásra és másokat is ajánljanak. Addig azonban nem lépteti életbe ez intézményt, míg az iskolalátogatók számára utasítást nem készíttetett.

A gazdasági felsőbb népiskolák és különösen az ismétlő gazdasági irányú iskolák iránt megtette a kellő intézkedéseket. Az ismétlő iskolákba nem járnak a fiúk, mert a szülők úgy gondolkoznak, hogy a mezei munkánál nagyobb szolgálatot tesznek, mintha az ismétlő iskolában elméleti oktatásban részesülnek. A hol tehát

lehet, gazdasági irányú ismétlő iskolákat fog felállítani, a mi a nép szükségletének jobban megfelel.

Az osztatlan népiskola tantervének elkészítése kiváló gondoskodásának tárgyát képezi.

A tanítói fizetésekről, bizonyára feledékenységből nem szólt a miniszter.

A részletes vita folyamán nyilatkozott a *harmadik egyetemről* is, a melynek eszméjét teljesen pártolja. Örül rajta, ha minél több tudományos központ létesül Magyarországon, mert szükségünk van arra, hogy virágzó tudományos életünk legyen. De kijelenti, hogy a legközelebbi budgetben a harmadik egyetemről még nem tehet előterjesztést, mert a két egyetemen annyi a hiány, annyi sok millió beruházásra van szükség, hogy ez időszerint a törvényhozás elé concren javaslatlalt e tekintetben nem léphet. Az eszmét elejteni nem fogja, de meg kell várni az időt, a mikor életrevalóan meg lehet valósítani.

Az *egységes jogi államvizsgát* illetőleg ismét kijelenti, hogy e kérdést, mely nem a doktoratus kötelező vagy nem kötelző voltán fordul meg, az egész tantervvel kapcsolatban akarja megoldani. A kötelező doktoratust különben fentartandónak ő sem tartja, de a készitendő javaslatban az egész vizsgálati rendszer reformálását czélozza.

A *vidéki jogakadémiákat* nem hogy megszüntetni, sőt ellenkezőleg fejleszteni és életképessé tenni kívánja. A jogtudományi államvizsgálati reform is ennek a gondolatnak a szolgálatában áll és reméli, hogy sikerül egy olyan rendszerrel életbeléptetni, a melylyel az életképes jogakadémiák meg tudnak felelni annak a czélnek, a melyet be kell tölteniök. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a jogi oktatási rendszernek sűrű és folytonos változtatása nem egészen helyes; itt bizonyos konzervatívizmus van helyén, a mi más országokban sokkal nagyobb mértékben megvan, mert itt is áll az, a mi majdnem mindenütt, hogy nem a rendszeren, hanem az embereken fordul meg a dolog. Lelkes, odaadó, tudós tanárok többet tesznek minden rendszerváltoztatásnál.

* *As érettségi vizsgálat reformja* ügyében Wlassics miniszter ankétet hív össze, melyre a meghívókat már szétküldötték. A meghívó hivatkozik ama munka fokozódásra, mely az érettségi vizsgálatokon a tanulók számának évről-évre való növekedése folytán előállott, a mi nemcsak az adminisztrációban okozavarokat, hanem a tanulók megvizsgálásában is felületességre vezet. E tapasztalás következtében felmerült az a kérdés, hogy nem volna-e jó a kitűnő tanulókat felmenteni a szóbeli vizsgálat alól, a mivel egyszersmind a tanulók ambiciója is fokozható volna. Addig is tehát, míg az érettségi vizsgálat kérdése a tanterv megkezdett revisiójával kapcsolatban tárgyalásra kerülne, erre a két kérdésre kér véleményt a miniszter: 1. Nem volna-e lehetséges, tekintettel a fentiekre, a jeles és jó előmenetelű tanulókat egészben vagy részben felmenteni a szóbeli érettségi vizsgálat alól? 2. Mely könnyítések vagy egyszerűsítések volnának egyébként formai tekintetben kívánatosak az érettségi vizsgálatokon való eljárásnál? A tanácskozás idejét később fogja a miniszter tudatni.

* *A nagykörsi főgymnasium* is kiadja történetét a millennium alkalmából. Az 50-es években ez intézetnek Arany, Ács Zsigmond, Salamon Ferencz, Szász Károly, Tomory, Jánosy, Mentovics stb. voltak tanárai s ott igen élénk irodalmi élet volt. Az intézet a török hódítás korában s a mult században is nevezetes szerepet játszott s története érdekes adalék a hazai

oktatás történetéhez. Az egyháztanács Adám Gerzson főgymn.-igazgatót bizta meg ez iskola negyedfél százados történetének a megírásával. A munka elkészült és ki nyomásra vár. Könyvárusi úton azonban nem lesz kapható. Az érdeklődők megrendelhetik f. hó 25-ig a szerzőnél, 1 frt előfizetési áron. Az előfizetők ápr. hó elején fogják a könyvet megkapni.

* *Állami, elemi és polgári iskolák* épületeinek létesítésére kölcsön útján beszerzendő fél millió forintot szándékozik ez idén fordítani a közoktatási kormány. Állami elemi- és polgári iskoláink nagy része ugyanis még mindig czélszerűtlen bérhelyiségekben van elhelyezve s mivel pénzügyi szempontból lehetetlen is valamennyi ily iskola czélszerű elhelyezéséről egyszerre gondoskodni, fokozatosan akarja kielégíteni a miniszter e téren is a szükségletet s egyelőre csak oly építkezéseket vett számításba, melyek annyira előkészítvék, hogy már az idén műszakilag való foganatosításuk lehetséges. Eme tervbe vett építkezések sorában foglalnak helyet; a brádi, veszprémi, dicsőszentmártoni és nagyróczei áll. polg. iskolák és a dálnoki, lubinai, nagysajói, ponori, nagy-szebeni, szováthi, esküllői, dévai, keresztési, újpesti, hídalmási, székely-keresztúri és segesvári állami elemi iskolák.

* *A tanítók betegségeiről* tartott felolvasást Ember János az Orsz. Közegészségügyi Egyesületben t. i. azokról a betegségekről, a melyek a tanítóknál foglalkozásukból kifolyólag gyakoriabbak, mint más embereknél s a melyek okozzák, hogy a tanítással foglalkozók középkorukon lényegesen rövidebb, mint a hivatalnoké, kereskedőé vagy a papé. Ezek a bajok a következők: torok- és gégebaj, a hang elvesztése, a tüdő hurutos bántalma, a tüdő tuberkulózisa, az idegesség, vértelenség, testi és szellemi kimerülés. A bajok okai pedig az iskola romlott levegője, melyen a tantervek kicsisége és aránytalanul zsufolt volta miatt szellőztetéssel is alig lehet segíteni, a tanítóknak munkával való agyonterhelése, a melyet a rossz iskolai levegőtől megviselt gyermekek figyelmetlensége csak súlyosbít, az iskolában felgyült piszokból eredő fertőzés, melyet sokszor családjába is haza hurczol, s végül a tanítónak eddigi egyetlen társadalmi osztály által sem irigyelt anyagi helyzete. Bár az utóbbi időben különösen az állam részéről sok történt az iskolai egészségügy javítása érdekében, a haladás azonban nem oly gyors és nem oly intensiv, mint a minőt a csoportos nevelésnek elemi erővel jelentkező ügye szükségessé tette. Az egyesület választmányja foglalkozni fog a népiskolai egészségügy javításának kérdésével.

* *Ifjusági játékok.* A közoktatásügyi miniszter Ottó József reáliskolai tanárt megbizta, hogy a középiskolai tanulóknak való játékokat gyűjtse össze. Ottó József ezen megbiztatásának megfelelt és munkálatát a miniszteriumnak be is nyújtotta.

* *Dajkaképső tanfolyam.* A vallás- és közoktatásügyi miniszter a kisedővásról szóló 1891. évi XV. t.-cz. alapján az állandó menedékházak részére szükséges dajkák kiképzése czéljából a f. évre államsegély mellett Debreczenben dajkaképső tanfolyamot engedélyezett. Ilyen tanfolyam az országban összesen hat városban lesz rendezve. A nyári menedékházi dajkajelöltek részére pedig 19 helyen, ezek közt Szoboszlón és N.-Váradon is. A tanfolyamban résztvevő szegénysorsú nők segélyben fognak részesülni. Az érdekeltek bővebb felvilágosításért forduljanak Eötvös K. Lajos kir. tanfelügyelőhöz.

IRODALOM.

A debreczeni grammatikus.

Válasz Benke István úrnak.

Először is fogadja köszönetemet válaszáért, mert ez alkalmat nyújtott nekem arra, hogy nyilvánosan fejezzem ki előismerésemet. Válaszának irálya oly eredeti magyaros, hogy jobbat nem is kívánhatunk. Látszik első pillanatra, hogy tud magyarul, ha az idegen nyelv bilincse le nem nyűgözi. Ilyenek lehetnek ama cikkelyei is, a melyekre hivatkozik. Ilyenek önálló dolgozatai. Ha így írja „Isten országát”, Isten látja a lelkemet — egy szó kifogásom sincs ellene. De én most nem azokat bírálom. Ugy rémlik igazán előttem, mintha az a Benke István, a ki most válaszolt, nem is az volna, a ki „Isten országát” írta. Óriási különbség a kettő között! Emez teljesen magyar, amaz teljesen idegenszerű. Csodálatos metamorphosis, pedig könnyen kimagyarázható. Idegen alakok vetették reá árnyaikat s ezekről nem láthatott. Megvallom, rosszul esett, midőn olvastam, hogy ön azt hiszi fölölem, mintha gúnyolódnam. Eszem ágában sincs az ilyesmi. Nem gúny, inkább elkeseredés szölt belőlem. Sajnálom, hogy azt nem fojthattam vissza, de hát gyarlók vagyunk mindannyian.

Ha engem megbíznak, hogy valami munkát bíráljak: nem azt nézem, nem azt kérdelem, ki és minő körülmények között írta? A munka van előttem. Azt tanulmányozom át, nem felületesen, de a mennyire csak lehet, lelkiismeretesen. Nem vitatom, hogy nem tévedhetek, de másfelől senki sem lobbanthatja szememre, hogy bárkivel szemben is részrehajló lennék. Igenis, méltánylom önnök fáradozását, szívesen előismerem buzgóságát, hogy ott, hazánk végvidékén, ily nemesen munkálkodik. De ha nézetem szerint, munkájában hiányt fedezek föl: azt el nem hallgathatom, akár Sepső-Sz.-Györgyön, akár Budapesten laknék is. Én semmivel egyébbel nem törődöm, csakis a bírálat végett átadott munkával. Már most egy régi mesével állok elő, a mely manapság nem mese, de az életben nagyon gyakran ismétlődik. A nagy sivatagon egy két púpú teve először látott egy nyargalászó mént. Elszörnyűködve kiáltott föl: „De éktelen csunya állat, még csak púpja sincs; ugyan, hogy nem szégyenli magát a világ előtt!” Látssa, kérem, a legtöbb embernek van olyan púpja, a mibe szerelmes, s ha a másik azt ócsárolja, még neki áll feljebb. Nem veszek én ki ez általános szabály alól senkit sem, sőt magamat sem mentegetem. Ön is, én is szerelmesek vagyunk a magunk púpjába. Egyikönnök a másikra kiáltja: „de bizony a te púpod nincs olyan szép, mint az enyém!” Hát ekkor nincsen más menekvés, mintha másokra bizzuk az ítéletet, hogy melyikönnök púpja szebb? Meglátssa, akad még olyan is, a ki egyikönnökével sem lesz megelégedve. Csak a magáé tetszik neki.

Hát bizony nekem sehogy sem tetszik az, hogy a gyermek-istentisztelet alkalmával az iskolás növendékek a lelkész ajkairól ilyen szavakat halljanak: „semmirekellő, veszett állat, féknélküli csikó”. De nem tetszik általában az olyan irányú beszéd, mely az állatok vadabb fajtajával hasonlítgatja egybe a növendékeket. Nem még akkor sem, ha azokat Buxton írta. Mennyivel szebben ír p. o. Decopper, Vaughan. Nagyon csinján kell bánunk a jóra, rosszra fogékony gyermeki kedélylyel. Önnök azon mentsége, hogy Jézus milyen erős kifejezéseket használt a farizeusok ellen, nézetem szerint, tarthatatlan. Én a keresztyének iskolába járó gyermekeit azzal a szektával összehasonlítani se szeretem. Sőt tovább

megyek. Kisérelné meg csak a szószékből mai napság az olyan kifejezéseket, még a büntető bíróság elébe kerülne. Soha sem felejttem el, hogy egy lelkészársam, észrevéven, hogy a karban a legények egymással bicskát cserélgettek, — a templomból kijövet, épen a templomajtó küszöbén, zsebkendőjéből ostort font s azzal naspárgolta meg a legényeket, latroknak nevezvén őket s kígyók fajzatjainak. Alig menthették meg az egyh. megyei gyűlés idején. Bepanaszolták s azon a helyen nem is maradt. Pedig azzal mentette magát, hogy a Jézus példáját követte. Jézus különösen a gyermekekkel bánt el szelíden. Azokat vette oltalma alá. Azoknak ígért mennyországot. Az olyan drasztikus hasonlatok túlmenni a helyes paedagógiai elvek határain. Szelid bánásmóddal több jót tehetünk, biztosabban gyógyíthatunk. Ha akad p. o. egynehány elvadult féknélküli csikó, veszett állat, még azt sem szabad közcsúfság tárgyává tenni. Ott vannak az iskolai törvények, majd elbánnak azok vele. Van p. o. ezekben a beszédekben egy történet, a hol a korhely tanuló jövőjét látjuk iszonyú vonásokban. Rest volt, nem tanult. utoljára gyilkos lett, kivégezték. Tehát vigyázzatok, gyermekeim, hogy restek ne légyetek s mi ebből a consequentia? hogy annak a rest fiúnak sorsára ne jussatok. Raboknak való oktatás ez, nem iskolás gyermekeknek. Nem jó előttök ilyen borzadályt keltő példát felhozni. Más szavakkal azt akarom kifejezni, hogy így általánosítani nem jó. Hát nem hozhatunk-e föl példát az engedetlenség, nagyravágás büntetésére Fineás, Absolon történetéből? És így tovább. Mit gondol, vajjon az ilyen kemény beszédek meglágyítják-e az elvadult kedélyt? A gyakorlat ellenkezőt bizonyít. Onnan hazulról, a családi körből hozzák a gyermekek az iskolába a fásultságot, a trágár beszédet. Ott van gyakran a vétkeknek melegágyuk s a kikelt csirákat az iskolában elhangzott kemény intések nem fojtják el, de arra már többször volt eset, hogy a szelid bánásmód, gyöngéd beszéd egészen átídomította a durva kedélyt. Bárány szelídített meg dühös orosziant. Ennyit álláspontom védelmezésére. Ez az én púpom, az öné másforma lehet. Legyen mindegyikönnök szerelmes a magáéba. De azért, ha ideje lesz, olvassa el Decopper-nak gyermekek számára írt beszédeit is. Nem bánja meg a ráfordított időt.

No most már következik a nyelvtani vita. Igaz, hogy a mi lapunk nem „Nyelvőr”, de bizonyos tekintetben minden lapnak kötelessége, hogy a hazai nyelv érdekében fölemelje szavát s azt hiszem, a mi megkezdett vitánk nem lesz meddő, nem lesz eredménytelen. Mindenki kiválaszthatja a maga púpját.

Censor.

(Folyt. köv.)

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

15. Az irinyi ev. ref. egyház vázlatos történetéhez.

Az irinyi ev. ref. egyház Szatmármegye délkeleti szélén, jobbára oláh és sváb községek között fekszik. A területét határoló négy község közül Portelek egészen oláh, Dengeleg $\frac{3}{4}$ -ed részben, Szodoró $\frac{1}{3}$ -ad részben, M. Petri pedig egészen sváb község. Ha környezetét szélesebb alapon 2-dik s 3-ik gyűrűzetében tekintjük: nemzetiségi s felekezeti helyzete épen ilyen mostoha. Maga a község is, melyben az egyház fekszik csaknem felerészben oláh, sváb és zsidó.

Lélekszáma ez idő szerint 377; tanköteleseinek száma 85, melyből 65 mindennapi, 20 ismétlőiskolás.

Az anyakönyvek keletkezésétől fogva lehet szó, de nem nagymérvű létszám emelkedésről.

Keresztelési és halotti anyakönyve az 1762-ik, esketési anyakönyve az 1864-ik évvel kezdődik.

Ezen történelmi okmányokból az egyház keletkezésének időpontját nem állapíthatjuk meg, mert az egyház eredete sokkal mélyebben fekszik a múltban, mint ezen anyakönyveké. Bizonyítja ezt egy ma is használatban levő urasztali aranyozott szélű ezüst pohár következő körirata: IRINYI GYÖRGY CINÁLTATA ISTEN TISTESSÉGÉRE 1633., s melynél fogva állítható, hogy ezen egyház a XVII-ik század első felében rendezett egyház volt, keletkezése pedig ugyan ezen század első negyedében kereshető.

Mint a legtöbb prot. egyház életének történetébe, úgy az irinyi ev. ref. egyházéba is több sötét lap van befűzve: az 1740. év táján — mint írja Nagy K. volt irinyi lelkész — gyönyörű goth ízlésű kis temploma. Catholisálván elébb a helyiség földes ura is, elvétetett a cath. papok által;

1829-ben földrengés rongálta meg templomát úgy, hogy abban, gyökeres javítás előtt istenitiszteletet se lehetett életveszélyeztetés nélkül tartani;

1834-ben még nagyobb földrengés rongálta azt meg, s a most okozott rombolást csak is 4 sukk falnak lebontása s újból rakásával lehetett helyrehozni; mind ezeknél végzetesebb csapás volt reá nézve az

1864-ik évben megejtett tagosítás, a mikor törvényes competenciájának csak töredékét kapta meg árva 11 hold szántóföldben s 3 hold kaszálóban, melyben a lelkész és tanító része is benne foglaltatik. Megilletődött az egyházat ért e végzetes csapáson akkor mindjárt a község akkori kath. földbirtokos ura Irinyi István is s Gusztáv testvérével részben némi kártérítésül, részben az akkori ifju lelkész jogos haragjának engesztelésére 5 hold földet ajándékozott az egyháznak azon kikötéssel, hogy annak haszon élvezője állandóan a lelkész legyen.

Hogy ily körülmények között nem gyűjtött valami gazdagságot össze az egyház, nem lehet azon csodálkozni. Vagyoni állapotának kitüntetése a következő:

a) gyümölcsöző vagyon: 16 hold szántó föld, 3 hold kaszáló, 12 drb legelőilletőség, 100 hl. magtári buza, melyeknek napi értéke pénzben 2900 frt

b) nem gyümölcsöző vagyon: 1. templom, belső felszereléssel 2 haranggal, bádoggal, toronnyal, urasztali edényekkel s terítékekkel, 2. paplak, istálló és sertésállal, 3. tanítói lak, istálló és sertésállal. Ezeknek pénzértéke 9645 frt.

Az egyház nevezetesebb építkezésének következő története állítható össze.

1752-ben, régi temploma elvétele után, fatemplomot s mellé 5 öles fatornyot épít, 1801-ben Katona József lelkészkezdése alatt kőtemplom építéséhez kezd s 1805-ben Győri János lelkészkezdése alatt, azt be is fejezi; 1853-ban Sógor Sándor lelkész idejében építi a ma is fentálló tanítói lakkal egybekötött iskolát; 1861-ben Nagy Károly lelkész idejében a magánosan álló kőtemplom mellé emel egy 7½ öles kőtornyot, mely időben a templom falát is 4 sukkal emeli; 1872-ben Lövey Pál lelkész idejében építi a mai paplakot, 1886 és 88-ban Veress Imre lelkész idejében ujonnan zsindelezeteti templomát, bádogoztatja tornyát.

Belhivatalnokainak névsora:

a) lelkészek: Rákosi Márton 1762. Zabó Mihály 1768. Makódi János 1775. Somodi Ferencz 1783, Makódi János 1789, Lakatos János 1799, Katona József 1860, Győri János 1805, Séllei József 1808, Makódi Márton

1814, Pap Dániel 1819, Margittai József 1835, Lengyel József 1835. Pap Lajos 1841, Sógor Sándor 1853, Nagy Károly 1858, Thamassi Lajos 1871, Lövey Pál 1872, Balajthy János 1875, Veress Imre 1881.

b) tanítók: Makódi Mihály 1772, Pataki Gedeon 1797, Nagy György 1802, Ragályi Gedeon 1813, Konyár Kenéz Ferencz 1815, Somogyi Mihály 1816, Takács Ferencz 1866. A tanítói állomás jelenleg üresedésben van.

Nevezetesebb közhasznú ténye az egyháznak az, hogy szegénysége és kicsinysége daczára a Magy. Prot. Irod. Társaságba 100 fittal belépett s ez által egy lelkesítő könyvtárnak is megvetette az alapját.

Nevezetesebb gazdálkodási ténye, hogy 1882-ben magtárt alapított, melynek alaptőkéje ma 100 hl. buza. Ime az egyház múltja és jelene vázlatosan leírva: Jövője?!

Az egyház ma krízis napjait éli, mint anya-egyház: a krízis-napok reá nézve végzetesek lesznek; mint társegyház állhat csak meg jövőben a nála lélekszám szerint kisebb, de szerencsés tagosítás folytán gazdagabb dengelegi egyház mellett. Három századon keresztül élt, küzdött, szenvedett, áldozott, hogy most elveszítse koronáját.

Ez még nem volna olyan nagy baj, a mibe bele ne törődhetnék, hanem az felette nagy baj, hogy itt, mi körülöttünk eddig is nagy kiterjedésű volt a pogányságlakta tartományokat jelző „sötét szín“, ezután meg nagyobb lesz.

Farkas András,
főgondnok.

Veress Imre,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

TÓTH LÁSZLÓ.
1838—1896.

Egy nemes életfáklya aludt ki; egy igazán jó ember, egy nemes szívű őszinte barát, egy feledhetetlen jó férj és családapa szeptető szíve szűnt meg dobogni; az Ur szőlőjének egy hű és buzgó munkása tért pihenni; a hevesnagykunsági egyházmegye lelkészi és tanácsbírói karának egy tiszteleltre és szeretetre méltó tagja hunyt el f. évi január hó 10-én néhai Nt. Tóth László tiszainokai lelkész személyében. Méltó azért, hogy nemcsak egy rövid gyász hirben, hanem eme kissé bővebb gyász-tudósításban emlékezzünk meg életéről és haláláról.

Született a boldogult Tisza-Inokán 1838. évben. Édes atyja Tóth Pál szintén inokai lelkész s édesanyja Szücs Eszter, a debreczeni főiskola egykori érdemdús tanárának s Debreczen város történetírójának Szücs Istvánnak testvére volt. Az elemi osztályokat otthon szülőfalujában, a gymnasiumot Mező-Túron és N.-Körösön, ez utóbbi helyen az akkori jeles tanárok Arany János és Szilágyi Sándor bölcs vezetése alatt bevégezve, a theologiai tudományok hallgatása végett Debreczenbe ment, hol tanárai, barátai és kortársai részéről nemcsak szorgalmáért, hanem soha senkit sérteni nem tudó jó szívéért, szelidségeért, közszeretben részesült s mint ilyen az akkor még virágzó, de ma már megszűnt diáktüzoltó együletnek pénztárnoka is volt. A theologiai tanfolyamot az 1860/61. iskolai évben bevégezve 1862. márczius hóig Pacséron mint akademikus rektor működött. Itt találta őt a még 1844-ben elhalt édes atyja helyére választott inokai lelkész s nevelő atyjának Csete Pálnak 1864-ben történt halála, mely után engedve a tiszainokaiak meghívásának, még rektoriáját be sem

végezve sietett haza, hogy a közbizalom egyhangu megnyilatkozása folytán neki felajánlt tiszainokai lelkészi állomást elfoglalja s a II-dik lelkész-képzettségi, vagyis gyakorlati vizsgát az akkori szokás szerint az egyházmegyén letegye. Így lépett ő mint rendes lelkész 1864. május 8-án néhai édes atyja és nevelő atyja örökébe, így került vissza a szülőföldre az édes apai hajlékba s lett az akkorra már férfiúvá és asszonynyá növekedett gyermekkori játszó és iskolatársának atyja, lelkivezére, szeretett lelkipásztora. Vezérkedett köztük 32 éven keresztül „nem kényszerítésből; hanem öröme” lelkipásztorkodott *nem úgy mint uralkodván az Urnak örökségén, hanem úgy, mint az Isten seregének tüköre* (1. Péter 5. 2—3). Hivatali működésének évei reá s gyülekezetére nézve a béke s boldogság áldott esztendei voltak. Három évtizednél tovább tartó szolgálata alatt mindenkor bölcsességgel, tapintattal s szelid mérséklettel vezette gyülekezete ügyeit, hiveit tanácsolta, segítette s ha bármi kéréssel fordultak hozzá, nem bocsátotta el a nélkül, hogy velök szívjóságát nem érezte volna: úgy, hogy ezen egész idő alatt semmi sem zavarta fel a lelkipásztor és gyülekezete közt fennálló jó békességet, melynek természetesen legfőbb oka volt az ő igénytelen, kevéssel megelégedni tudó egyszerűsége és semmit nem követelő kedves nyájassága. Szintén ilyen kedves volt ő mindnyájunknak, az egész egyházmegye lelkészi karának áldott jó természeténél s szelid, békés érzületénél fogva. Az 1882-ik évben a kebelbeli egyházak szavazatainak nagy többségével egyházmegyei tanácsbíróvá választott, mely tisztségét haláláig megtartotta.

Mint gyülekezetében, épen olyan egyszerű, békés és boldog volt családjá körében is. Házasságra lépett 1869. év január hóban haláláig hű szeretett nejével, Ónody Vilmával, az egykori szentandrászi mérnök, néhai Ónody Lajos árva leányával s e házasság valóban Isten bölcs rendelése volt, mintha csak egymásnak és egymásért lettek volna teremtvé, úgy meg tudtak egyezni mindenben. Abban az egyszerű lelkészi lakban, a melyben szülei laktak, hol ő is született, a melyhez oly kedves emlékek fűzték; s a melyet újraépíteni is talán azért nem engedett meg, hogy abban halhasson meg — ott, kedves családjá körében volt ő boldog igazán. Boldog házaságukból született gyermekeik közül életben van két fiú és két leány, kik közül egyik hasonnevű fia lelkészi hivatalában helyettese, vajha utódja is lehetne?! másik fia végzett mérnök, s két hajadon leánya a lelkészi árvák számát szaporítja. Életének végén, már akkor különben is beteges testét s érzékeny apai szívét nagyon megtörte legkisebb leányuknak egy évvel ezelőtt történt gyászos halála, s e feledhetetlen kedves gyermek után egy évre elment ő is közülünk, hogy annak oldalán pihenje életének, hosszas szenvedésének fáradozásait s várja az igazak megérdemelt jutalmát.

Temetése f. évi január hó 13-án történt, a helyből és vidékről összesereglett nagyszámú gyászközönség részvétele mellett; a számos szebbnél szebb koszorúkkal borított koporsót a palástosan megjelent lelkészek vitték a templomig, hol alólírott tartott rövid gyászbeszédet és imát; azután a gyászfátyolos egyházi és világi előljárók sorfala közt kísértük ki a temetőbe, hol Sarkady N. Imre tiszasasi lelkész szép, megható sírbeszédben búcsúzott el kartársai nevében is a hű lelkipásztortól és jó barátától. Végül a behantolt sírra Rác Lajos tiszainokai tanító rövid néhány szóban könyezve kért áldást, nyugalmat. Nyugodjanak békével hült porai!

Szűk Károly,
tiszakürti ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Főt. Kiss Áron püspök úr kitüntetése.** A hivatalos lap febr. 14-iki számában olvassuk a következőket: Személyem körüli magyar miniszterem előterjesztése folytán *Kiss Áron* tiszántúli evangélikus református püspöknek és törvényes utódainak régi magyar nemesiségét kegyelemből megerősítem és nekik a „hegymegi” előnevet díjmentesen adományozom. Kelt Bécsben, 1896. évi február hó 1-én. Ferencz József sk. Bárány Jósika Sámuel sk. Ez alkalomból a mult hét folyamán tartott presbiteri gyűlésen Simonffy polgármester főgondnok az érdemes főpásztort melegen üdvözölte, a ki meghatva mondott köszönetet ezért, különösebben a jelenvolt Degenfeld gróf főispánnak is, a ki e kitüntetésben szíves közreműködésével támogatta.

— **A debreczeni főiskola** szellemi és anyagi ügyeinek átvizsgálásával megbízott küldöttség folyó február hó 24-én d. e. 10 órakor főt. Kiss Áron püspök és mélt. Vályi János főgondnok urak elnöklete alatt a főiskola gyűléstermében tanácskozára hivatott össze, melynek tárgya leendő a létesítendő bölcsészeti fakultásra begyűlt adományokról szóló albizottsági jelentés.

— **Iskolalátogatás.** *Joó István* gymnasiumi felügyelő f. hó 19-én Szatmárra utazott, hogy az ottani ref. felső leányiskolát és főgymnasiumot meglátogassa; onnan pedig M.-Szigetre megy a ref. főgymnasium látogatására. A felügyelő mintegy három hetet szándékozik az említett intézetek körében tölteni.

— **A debreczeni ref. egyház** presbiteri közgyűlésén, a mely febr. 18-án tartatott meg, egyik főtárgy a *Mitrovics Gyula* sárospataki theol. tanár, megválasztott debreczeni lelkész levele volt, a melyben hálás köszönetet mondván megválasztatásért, kinyilatkoztatja, hogy a midőn Magyarország legelső ref. egyházának egyik lelkészi állását elfogadja, ugyanakkor kötelességének tartja, hogy a neki adatott talentumok mértéke szerint igyekezzék beváltani az ahoz kötött jogos igényeket. Igéri egyuttal, hogy személyválogatás nélküli szeretettel, nemes becsvágygyal jön Debreczenbe s kéri, hogy hasonló érzelmekkel fogadják őt addig is, a mig az isteni gondviselés kegyelméből ideje lesz arra, hogy a debreczeni egyház századok óta ismeretes dicsőségének emeléséhez legalább homokszemek hordása által hozzájárulhasson. A szép levél általában kedvező hangulatot keltett s örömteljes várakozással néznek elébe annak a közel kilátásba helyezett (márczius vagy april hónapokban bekövetkezendő) eseménynek, midőn az új lelkész állását elfoglalandja. Lelkészi fizetése február 1-től tétetett folyóvá. Ugyanezen gyűlésben történt meg a szavazás az üresedésben lévő egyházker. egyházi és világi tanácsbírói állásokra is. Dr. Kola János orsz. képviselő Soltész László szoboszlói lelkészt és Lengyel Imrét, Kertész János pedig Madarász Imre karczagi lelkészt, orsz. képviselőt és Szinay Gyula ügyvéd, orsz. képviselőt ajánlotta; a presbiteriumban az utóbbiak nyervén szótöbbséget, a debreczeni egyház 6 szavazata ezekre esett.

— **Szavazás egyházmegyei tanácsbíróra.** Az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegyében megüresedett egyik tanácsbírói állásra beérkezett szavazatok közül Eröss Lajos p.-ladányi lelkészre 23, Szeremley József bősörményi lelkész, volt esperesre 16, Szabó Lajos hadházi lelkészre 12 szavazat esett; ezenkívül még négyen kaptak 1—3 szavazatot. Általános többséget senki sem

nyervén, Eröss és Szeremley között új szavazás rendeltetett el.

— **A párbajozás** ellen jogakadémiánk hatósága részéről történt szabályszerű eljárás miatt a helyi sajtó egyik organuma jónak látta megtámadni akadémiánk tanárkarát és kárhóztató ítéletet mondani az egyházkerület felett. Azok a testületek, a melyek egy társadalmi kör, egy veszedelmes előítélet ellen, a melyet az állam törvénye is büntetéssel sújt, igazán nemes és humanus indókból s a legkíméletesebb eszközökkel már az iskola falai között felveszik a küzdelmet, nem munkájuk megnehezítését, hanem lelkes támogatást várnának a jőzan, érett, öntudatos és hazafias sajtó részéről, a minthogy abban részesültek is akkor, midőn pár év előtt egyházkerületünknek országos nevű férfiakból álló fényes közgyűlési testülete azt a nem annyira „ősdi” mint nagyon is modern korlátozó rendszabályt megalakította. Nem tudjuk, hogy micsoda érdekeknek vél szolgálót tenni aztán az a sajtó, a mely ezzel ellenkezőleg eszelepszik. Annyit azonban tudunk, hogy az ilyen sajtó nem áll hivatásának magaslatán s a komoly számbavehetőséget önmagára nézve felettebb kérdéssé teszi.

— **Hódmező-Vásárhelyről** írják nekünk a következőket: A h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyház presbiteriuma az egyháztársadalmi viszonyokat országos törvények által történt megváltoztatása következtében az egyház jól felfogott érdekében állónak tartván, hogy egynemely eddig követett eljárást az új viszonyok közé illőbbekkel helyettesítse: elhatározásában az egyháztagok szellemének és állhatatosságának megismerése végett kísérletül egy évet tűzött ki s ez idő alatt szabad tetszésökre bízta híveinek, hogy a kereszteselési és esketési stólákat a rendes időben és helyen igénybe vett szolgálatok után fizessék-e vagy nem, bár elvárja a hívektől s erre fel is hívta őket, hogy az egyházon való könnyítés végett e szolgálatokat, a kiknek módjukban van, nem fogják kívánni díjtalanul. Egyszermind felhívta az egyház lelkészeit, hogy a kereszteselést és esketést azoknak, a kik azért fizetni nem tudnak vagy nem akarnak, ingyen teljesítsék. Egy év lefolytával aztán, a majdan felmutatható adatokat figyelembe véve, a kölcsönös méltányosság alapján fog egyezkedni lelkészeivel a kárpótlásra nézve. A lelkészek beleegyezésüket adták ez intézkedésbe és bár a presbiterium kívánságán is túlmentek, midőn kijelentették, hogy rendes időnek az esketésre nézve a hét hat napján kivétel nélkül d. e. és d. u. a templom utáni órákat tekintik s így minden kényelmet megadtak a híveknek, hogy úgyszólván bármikor esküdhetnek és kereszteselhetnek: mégis igen sokan mellőzik házasságkötésöknél az egyházi áldást, sőt — horrendum dictu — mellőzik a kereszteség szent sákramentomát is! Oda jutottunk hát, hogy ingyen sem kell a kegyelem áldása, az örök élet drága eledele . . . Igen nagy szükség van azért az oly templomi tanításra, mely ezt az új viszonyok között szabadságba csapongó népet felvilágosítaná arról, hogy az állam a polgári anyakönyvezés behozatalánál törvényeiben csak a maga érdekeit biztosíthatta, de azok mellett az egyházi elkötelezések s érdekek teljes épségökben fenmaradtak, s a legfelsőbb intézkedés: a Krisztus Urunk parancsa tehát ma is kötelező minden újszülött keresztyénre nézve sat. sat. Az ily felvilágosításokat általában elvárjuk lelvészeinktől, valamint, hogy mindazokat, a kik az esküvést és a kereszteselést elmellőzték, idejében behívják s ha a krisztusi szeretet rábeszélő szava nem használna, keményebb hangon, az ige feddő hatalmával igyekezni fognak őket egyházi szent kötelemeik teljesítésére bírni. Csak így nyugtathatják meg lelkiismeretüket.

E nagy egyháznak főgymnasiuma érdekében kötött állami szerződéséből kifolyólag több nevezetes ügye jelenben épen eldöntés alatt áll: azokról a közeljövőben adunk tudósítást. Ez úttal felemlítjük, hogy Szeremlei Sámuel lelkész, ki a főgymn. igazgatótanácsi elnökséget 25 év óta nagy szakértelemmel, körültekintő gondnal és odaadó buzgalommal vitte, e tisztséget legközelebb a presbiterium őszinte sajnálkozására letette, minthogy az egyházi elnökséget kellett átvennie. Az igazgatótanács elnökévé aztán Garzó Imre igazg. tanácsos, előbb pedig gymn. tanár, tétetett, ki szintén igen buzgó, a közjóra munkálni mindenkor kész s képességében is kiváló férfiú, kitől sok jót várhatunk. Szintén e főgymnasium életéből közöljük még, hogy a vallástan tanára egyik ifjusági istentiszteletén a millennium alkalmából tartott egyházi tanítást protestáns növendékeinek, a tanári kar kellő részvéte mellett, midőn a lelkes ifjuság Mózes örök szép éneke után a Szózatot is elzengette. A vallástanár buzgalmát jelenlevő tisztársai szívélyes gratulációkkal jutalmazták. E szép és kiváló alkalomnak hasonlóképen való felhasználását minden vallástanárnak ajánljuk, hiszen nemzeti multunk nagy tényeiről áldásosabban soha nem taníthat s a nemzeti nemes önértetet, a honfűi érenyeiket, az imádott haza méltó polgárává levésének szent vágyát és igyekezetét soha igazabban nem olthatja be a lelkesülni szerető ifjuságba.

— **Megünnepelet évforduló.** Luther Márton halálának 950. évfordulója e hó 18-án volt. Halálának emlékét a magyar ág. ev. egyházak a mult évi egyetemes gyűlés határozata értelmében f. hó 23-án, bőjt első vasárnapján megünneplik, a midőn az egyetemes gyámintézet „Luther alap“-ja javára minden egyházban offeratorium (templomi adakozás) fog tartatni.

— **Lelkészválasztás.** A borsodmegyei sajtó-kazai egyházközség lelkészévé Bodnár Bélával szemben Mind-szenti Imre, debreczeni segédlelkész választott meg. A megválasztott lelkész a debreczeni főiskolának volt kitűnő növendéke, a melynek gymnasiumában és tanítóképezdében, mint h.-tanár is működött. Az ifju lelkészben, a ki egy kötet egyházi beszéd kiadásával az egyházi irodalom terén is sikerrel jelent meg, alapos képességük, komoly törekvésű, rokonszenves vezető fognak nyerni hívei.

— **Követendő példa.** A sárospataki főiskola igazgató tanácsa minden tanár részére, a ki a millenniumi kiállítását megtekinti, 50 frt utazási költséget szavazott meg s e czímen 31 tanár és hivatalnoknak 1550 frtot vett fel a költségvetésbe.

— **Hírek Máramarosból.** A máramaros ugcsoi egyházmegye a legközelebbi napokban töltötte be, egyik világi tanácsbírói állomását. Minden egyház szavazata Krúzselyi Bálint m.-szigeti jogtanárra esett. Maga a körülmény is fényesen igazolja a megválasztott általános ismert ügybuzgóságát és páratlan közszeretetét. Benne az egyházmegye egy tehetséges és munkás tagot nyert, kinek további sikeres működéséhez erőt egészséget kívánunk.

— **Követésre méltó szép példa.** A máramaros-szigeti ev. ref. egyháztanács f. hó 8 án tartott ülésében egyhangulag elhatározta, hogy a megalakult országos papi gyámintézettel szemközt, a gyülekezet lelkészére váró fizetéseket (belépési és évi tagságdíját) az egyház terhére elvállalja, s azt már jelen évi költségvetésébe felvette. Hasonló kötelezettséget vállalt a tanítók által az országos nyugdíjintézetbe fizetni kötelezett személyi járandóságot illetőleg is. Kimondotta továbbá, hogy a

millennium emlékére iskolaügyének fejlesztése céljából egy új tanítói állást rendszeresít, s a lehetőség határai között, ezt még ez év folytán megvalósítja. Valóban öröm tölt el bennünket, hogy e végvidéki egyház életéből ilyen kedves híreket regisztrálhatunk s más tehetős egyházaink elé követendő példa gyanánt állíthatunk. E határozatokkal fényes jelét adta a m.-szigeti egyház-tanács intelligenciájának és ügybuzgóságának.

— **Halálozás.** Február 2-án hunyt el hosszas szenvedés után *Rácz Mihály* ev. ref. tanító H.-Szoboszlón, 59. éves korában. A családon kívül a h.-szoboszlói tanító-testület is adott ki gyászjelentést. A megboldogult veterán tanító temetése febr. 5-én ment végbe nagy részvét mellett. Legyen csendes siri nyugalma tanügyünk érdemes munkásának!

— **Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek mielőbb beküldeni a kiadóhivatalhoz.**

TARTALOM-JEGYZÉK: A hittanhallgatók létszámának apadásáról. Dr. Erdős József. — **T á r c z a:** Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről. Dr. Bartók Jenő. — Az országos ev. ref. lelkészi özv.-árva gyámintézet és az e. m. gyámintézetek viszonya. Görömbei Péter. — **T a n ü g y:** Leánynevelésünk és a felsőbb leányiskolák. Dr. Gulyás István. — Vegyes tanügyi hírek. r. v. — **I r o d a l o m.** — **A d a t o k a** tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 15. Az irinyi ev. ref. egyház vázlatos történetéhez. Veress Imre. — **N e k r o l o g:** Szűk Károly. — **K ü l ö n f é l é k.** — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat

az *értartásai* ev. ref. lelkészi állomásra.

Ezen állomás évi jövedelme, a lakást is beszámítva, 530 frt, mely áll föld, termény és pénzfizetésből. A megválasztandó lelkész ezen 4. osztályú állomást, ez év tavaszán köteles elfoglalni.

A pályázati kérvények, a minősítvénynyel együtt *márczius 8-ig* az esperesi hivatalhoz, H.-K.-Szentimre, utolsó posta Szalárd küldendők.

Kelt Debreczen, febr. 12. 1896.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázati hirdetés tanári állomásra.

A *székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium főgimnáziumánál* egy újonnan rendszeresített *történelmi és latin nyelvi rendes tanári szék* a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen választás útján befogadni.

E tanszék évi javadalma 1200 frt alapfizetés, öt zben járó 100 frt ötödéves korpótlék és 200 frt lakbér illetmény.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket

és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt és az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsához címzett folyamódványukat a *székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium előjáróságához 1896. évi márczius hó 10-ig* nyújtják be.

Megjegyzendő, hogy csak ev. ref. vallású egyének pályázatait vétetnek tekintetbe.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíj-intézetnek jogosított rs kötelezett tagja s állomását 1896. szeptember 1-én köteles elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsától. Kolozsvárott, 1896. évi február hó 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Pályázati hirdetés tanári állomásokra.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgimnáziumához*, következő rendes tanári állomásokra, pályázat hirdettetik:

1. Egy philológiai tanszékre, a melyre latin-német vagy latin-görög képesítettséggel bíró tanárok pályázhatnak.
2. Egy rajz és rajzoló geometriai tanszékre.
3. Egy tornatanári állásra.

Az 1. 2. alatt említett tanszékekre megválasztott tanár köteles a főgimnázium bármelyik osztályában a szakmájába eső, vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgycsoportosítás szerint heti 20 óraszámig eltanítani.

Az 1—2 szám alatt felemlített tanszékekre megválasztott tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, öt ízben öt évi szolgálat után 100 frt ötödéves korpótlék, a melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíthatnak. Ha a tanári pályán már működött volt, az igazgató-tanács tudomása szerint kiválóbb érdemeket szerzett tanárok is pályáznak, illetőleg választatnak meg a hirdett állomásokra tanáru: azok az 1400 frt, vagy éppen az 1600 frt alapfizetéssel rendszeresített második és első fizetési osztályú állomásokra megválasztásukkal egyidejűleg előléptethetők.

A tornatanár javadalmazása 800 frt.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozik, s pályázók felhivatnak, hogy folyamódványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikkal, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, védkötelezettségüket igazoló bizonyítványaikkal együtt *1896-ik év márczius 15-ig* küldjék be a főtiszt. püspöki hivatalhoz Rév-Komáromba.

Megjegyeztetik, hogy csak ev. ref. vallású egyének pályázatait vétetnek figyelembe. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1896. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni s a mennyiben eddig rendes tanárkép még nem működött tanár választatnék meg, egy év múlva véglegesítettik.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanáru, annak évi fizetése 800 frt lenne, egy év alatt tartozik oklevelét megszerezni s ha a kívánaimnak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Darányi Ignács,

főiskolai világi gondnok.

3—3

Csike Lajos,

főiskolai egyházi gondnok.